

PÆDAGOGISK LÆREPLAN

Børnehaven
Roskilde Lille Skole

År 2020

Indledning

I juli 2018 trådte den nye bekendtgørelse i kraft, der betyder, at alle dagtilbud skal udfærdige en pædagogisk læreplan. Læreplaner har man arbejdet med i danske daginstitutioner siden 2004, men den nye politiske aftale om en styrket pædagogisk læreplan er der tilført nye og ændrede krav. Det ses i ændringerne af Dagtilbudsloven, der sætter en ny lovgivningsmæssig ramme for den pædagogiske læreplan.

Nedenstående er §7 fra Dagtilbudsloven:

FORMÅLSBESTEMMELSE FOR DAGTILBUDDENE:

1. Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.
2. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse samt bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst.
3. Børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring.
4. Dagtilbud skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for en oplevelse med demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund.
5. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene sikre børn en god overgang fra hjem til dagtilbud. Dagtilbud skal endvidere i samarbejde med forældre og skole sikre børn en god sammenhængende overgang mellem dagtilbud og fra dagtilbud til fritidstilbud og skole ved at udvikle og understøtte deres grundlæggende kompetencer og lysten til at lære.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring, herunder nysgerrighed, gå-på-mod, selvværd og bevægelse indenfor og på tværs af følgende temaer (stk.4 - §8):

1. Alsidig personlig udvikling
2. Social udvikling
3. Kommunikation og sprog
4. Krop, sanser og bevægelse
5. Natur, udeliv og science
6. Kultur, æstetik og fællesskab

Vores nye læreplan for børnehaven er opdelt således, at vi først beskriver vores pædagogiske grundværdier. Dernæst om vores barnesyn og herunder vores opfattelse af socialisering og dannelse. Så et afsnit om børneperspektiv, om børnemiljø og om vores læringsforståelse.

Dernæst om forældresamarbejdet. Om børn i udsatte positioner. Om hvordan vi inddrager lokalsamfundet. Om sammenhængende overgange. Om børnehavens koloni, dyr og måltider, og til sidst om vores dokumentation- og evalueringskultur.

Hvordan vi forstår og giver plads til legen har vi valgt at indsætte særskilt og indledningsvist i den pædagogiske læreplan.

Derefter beskrives vores arbejde med de seks pædagogiske læreplanstemaer i børnehaven.

Læreplanen er kommet i stand ved gennemgående og grundigt arbejde over en længere periode, hvor alle fastansatte i børnehaven har været involveret i processen med refleksioner og diskussioner over børnehavens værdier og praksis. Forældrebestyrelsen har også været involveret i perioden, og særligt omkring punkterne; samarbejde med forældre om børns læring, inddragelse af lokalsamfundet og inddragelse af forældrebestyrelsen.

Børnehaven Roskilde Lille Skole

Roskilde Lille Skole etablerede deres egen lille børnehave (Børnehaven RLS) i efteråret 2015. Børnehaven er dybt forankret i skolens pædagogiske ophav, dens virke og daglige praksis, hvilket kommer til udtryk ved den gensidige synergi, der er mellem skolen og børnehaven.

Børnehaven er placeret på samme matrikel som Roskilde Lille Skole, i landsbyen Tågerup nord Roskilde. Børnehavens bygning ligger ud til åbne marker, hvor der er frit udsyn over landskabet og den omkringliggende natur. Børnehaven deler udearealer med skolen, så børn og voksne får let kendskab til hinanden. I børnehaven har vi madordning og tilbyder sundt og varierende kost. Vi har forskellige dyr, der dagligt skal passes og plejes.

Børnehavens daglige rytme og årskalender med dens forskellige aktiviteter, projekter og traditioner følger på mange måder den rytme, som er i skolen, særlig det børnene bliver præsenteret for i skolens yngste afdeling. Det gør at børnehavebørnene allerede har kendskab til fx at holde

fællesmøder, tage på rejse, motionsdag, sommerfest mm., når de senere skal starte i skole på Roskilde Lille Skole.

I praksis oplever vi, at børnene på tværs af skole og børnehave søger hinanden og etablerer uformelle børnefællesskaber. Børnene er nysgerrige på hinanden, udviser omsorg, empati og høj grad af tolerance. Der opstår nærmest en magisk stemning i rummet, når små og store børn søger hinanden til samvær, leg og læring.

Børnehaven og skolens personaler har over tid udviklet faglige sparringsområder og fælles mødeaktiviteter, hvor der planlægges og diskuteres visioner, pædagogik og udvikling. Børnehavens pædagogiske personaler deltager i udviklingsseminarer, faglige rejser og sociale arrangementer på lige betingelser, som skolens lærer og administrative medarbejdere. Børnehavelederen er en del af ledelsesteamet på Roskilde Lille Skole og sidder med til bestyrelsesmøder i skolen, for at "bygge bro" mellem børnehaven og skolen.

Pædagogiske grundværdier

Børnehavens pædagogiske grundværdier læner sig naturligt op ad skolens, dels for at bygge bro og samtidig styrke og berige samarbejdet mellem børnehaven og skolen. I børnehaven vil børn, forældre og pædagoger skulle indgå i meningsfulde og forpligtende fællesskaber for at styrke den enkeltes medindflydelse og sociale ansvarlighed.

- Børnene skal medinddrages og have indflydelse på deres børnehaveliv.
- Børnenes dagligdag skal kendes på nærhed, rummelighed og ligeværd.
- Børnehavens personale skal møde familierne i et tillidsfuldt og forpligtende samarbejde om ansvaret for barnets trivsel og udvikling.
- Barnet skal mødes med nærhed, indlevelse og anerkendelse af respektfulde og professionelle voksne.
- Børnene skal lære at udvikle selvstændighed og at kunne indgå i forskellige og meningsfulde fællesskaber.
- Barnet skal have tid til at undre sig og forbyde sig på egne præmisser.
- Børnenes læring foregår hele tiden, når børn er sammen med nærværende, kompetente og nysgerrige voksne.

Barnesyn

I Børnehaven RLS betragter vi barndommen som en selvstændig periode af barnets liv, som har værdi i sig selv.

Alle børn og voksne, skal opleve sig betydningsfulde for fællesskabet. Vi tror på, at alle kan noget og at alle har noget at bidrage med. Det er vigtigt, at vi møder hinanden respektfuldt og med nysgerrighed, og at vi samtidig tager hinanden alvorligt og er opmærksomme på trivsel eller det modsatte.

Vi er af den grundlæggende opfattelse, at børn trives og udvikler sig ved blandt andet at blive lyttet til og forstået af voksne med fokuseret opmærksomhed og indlevelse. I hverdagen lægger vi vægt på at børnene har medindflydelse og at de inddrages i processer, der vedrører deres dagligdag i børnehaven.

Børnenes individuelle udvikling understøttes og oplevelsen af egne ressourcer og muligheder fremmes gennem dialog og målrettet pædagogiske aktiviteter i et læringsmiljø, der er tilrettelagt på baggrund af en bred læringsforståelse.

Det sociale børneliv stimuleres for at fremme venskaber og samtidig danne grundlag for udvikling af fællesskaber. Børnene i Børnehaven RLS skal være aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, som vi som pædagogisk personale er ansvarlige for.

Tryghed

Alle børn har krav på tryghed – også i børnehaven. Trygge børn er glade børn, de bliver tillidsfulde og åbne over for at modtage den stimulerende og invitation til kontakt, som omverdenen tilbyder. Det betyder, at børnene oplever en tryk og forudsigelig dagsrytme, hvor der tages individuelle hensyn til de behov det enkelte barn udtrykker.

Omsorg

Omsorg er nødvendigt for barnet for at kunne udvikle sig følelsesmæssigt og danne relation til andre mennesker ud over sin familie. Det betyder, at en af vores vigtigste pædagogiske opgaver er at sikre barnets egen oplevelse af at blive mødt med anerkendelse og forståelse for egen følelser, fordi det skaber basis for tryghed og tillid til omverdenen.

Udvikling

Leg og kreativitet er forudsætningerne for at børnene kan tilegne sig ny læring. Udvikling er grundstenen, hvorpå den personlige identitet grundlægges gennem positive erfaringer. Vi støtter og styrker derfor de ideer og initiativer, der kommer fra børnene selv. Det pædagogiske personale har til opgave at sikre, at de pædagogiske aktiviteter tager udgangspunkt i, at barnet tilegner sig nye erfaringer, viden og færdigheder.

Trivsel

At trives betyder at have det godt med sig selv og sine omgivelser, og at have en grundlæggende oplevelse af at blive mødt med anerkendelse. Den psykiske sundhed er afgørende for, at barnet kan rumme egne og andres følelser og nærvær i dagligdagen.

Vi bestræber os på, at imødekomme det enkelte barn, der hvor det befinder sig, og vi er parate til at yde en særlig indsats over for barnet, som har særlige behov.

Den fysiske sundhed forstået som ernæringens betydning for barnets velbefindende og udvikling prioriteres højt i børnehaven. Der lægges vægt på fysiske aktiviteter og leg, der sikrer barnets kropslige udvikling.

Socialisering og dannelse

At være barn i daginstitution betyder dannelse af ligeværdige relationer til andre, som barnet kan samspille med. Børn udvikler sig gennem nære venskaber og gennem det større forpligtende fællesskab. I det sociale fællesskab udvikles normer og værdier.

Vi er optaget af at være med til at danne en følelse i barnet, hvor det oplever at være en del af samfundet, naturen og kulturen. Vi ønsker at understøtte barnets evne til kritisk tænkning, så de kan bidrage til forandringer. Vi gør det ved blandt andet at lære barnet at forholde sig kritisk til sproget. Sproget indeholder fordomme, vores overbevisninger og vores antagelser. Vi lærer barnet, at det er positivt at stille spørgsmål.

Vi ønsker at medvirke til at danne børn til, at de vokser op og anerkender og respekterer andre børn og voksne uanset forskelligheder, og at vi understøtter børns dannelse, så de vokser op og kan blive medborgere med et demokratisk sindelag.

Børneperspektiv og børnemiljø

Børnene i Børnehaven RLS skal opleve, at de bliver hørt og taget alvorligt. De skal have medindflydelse på dagligdagen. I udformningen af denne læreplan har vi valgt under hvert af de seks læreplanstemaer, at der indgår en beskrivelse af, hvordan vi arbejder med at inkludere børnenes perspektiv i forhold til det enkelte tema.

Det har vi valgt fordi vi tror på, at børnenes perspektiv skal fremmes og vægtes hele tiden. Det er en central del af det at være barn i Børnehaven RLS, og det skal vi voksne formå at imødegå ved en kontinuerlig inddragelse af børnene igennem alt, hvad vi foretager os i børnehaven.

Ligeledes vil det fremgå i beskrivelsen af hvert enkelt tema, hvordan vi forholder os til såvel det fysiske, det psykiske samt det æstetiske børnemiljø. Under evalueringsbeskrivelsen fortæller vi om, hvordan vi skaber opmærksomhed på, hvordan børnene opfatter miljøet omkring dem. En opmærksomhed på, hvad børnene dels er optaget af, men også hvad fungerer godt for dem og modsat, og hvad er deres behov – hvordan ser verden ud i børnehøjde.

Lærings syn og læringsmiljø

Vi er optaget af at etablere et pædagogisk læringsmiljø, der udspringer af klare didaktiske overvejelser, hvor dagen balanceres med planlagte vokseninitierede aktiviteter, børneinitierede lege samt daglige rutiner, hvor vi hele tiden er optaget af at tage højde for børnenes perspektiv.

Børnenes spontane og selvorganiserede leg skal der være plads til. Den bør have en central plads i ethvert børneliv, men det er væsentligt, at de voksne hele tiden er opmærksomme på, hvordan legefællesskaberne blandt børnene udvikler sig.

I Børnehaven RLS arbejder vi med en bred læringsforståelse. Bred fordi vi lægger stor værdi i den læring, der finder sted i de rutinemæssige omsorgsopgaver og situationer, som naturligt bliver en del af barnets hverdagsliv i børnehaven.

Det er i de daglige tilbagevendende helt unikke situationer, hvor det pædagogiske personale får enestående mulighed for at kreere et læringsrum gennem nærvær, pædagogisk intervention og kontekstafhængige overvejelser for kontakten mellem børn og voksne.

Læring finder sted hele tiden og alle vegne. Vi læner os ikke op ad en skolastisk læringsforståelse, hvor barnet ses som det tomme kar, der skal fyldes, og pædagogen som den, der med passende mellemrum fylder på. I Børnehaven RLS er læring ikke synonymt med undervisning. Det betyder at vi mener, at børns læring ikke kan styres af en simpel input/outputlogik. Vi kan ikke styre hvor og hvornår, og i hvilken form læring finder sted.

Vi læner os derimod op ad en situeret og relationel betinget læringsforståelse. Hvilket vil sige, at læring ikke kun eller overvejende er en indre kognitiv proces, men opstår i en

situation tilknyttet en særlig kontekst og formet af relationerne, der indgår i den givne kontekst.

Vi vil forsøge at skabe stimulerende læringsmiljøer, hvor alle sanser bringes i spil. Vi vil være nærværende og engagerede voksne. Være opmærksomme på sociale dynamikker i fællesskabet og intervenere i leg og samtaler, hvis der ønskes en åbning for et barn ind i fællesskabet.

Vi er bevidste om, hvordan vi med vores sprog italesætter hinanden, da sproget er med til at lukke eller åbne for individets mulighed for identitetsudvikling. De voksne skal være gode rollemodeller, da børn også lærer ved det man kan kalde mesterlære, hvor de spejler sig i de voksne såvel som i andre børn.

Vi mener, at læring har at gøre med erhvervelse af vaner, kundskaber og færdigheder og i særdeleshed tillige med dannelse af identitet. Børns udvikling og læring sker gennem deltagelse i de sammenhænge, hvori de indgår. Et centralt begreb bliver derfor deltagelse, da det fodrer at barnet er værdsat og har medindflydelse i fællesskabet.

Derudover er forudsætningen for barnets læring, at barnet oplever deltagelsen som meningsfuld. Mening er produktet af forhandlinger mellem deltagere i konkrete situationer. Oplevelsen af at noget er meningsfyldt, giver engagement og intensitet, der er nødvendige ingredienser i en vellykket læringsproces.

Forældresamarbejde

I Børnehaven RLS skaber vi børnehaven sammen med forældrene. Det skal ske i gensidig respekt for de forskellige roller, som det pædagogiske personale og forældrene har i børnehavens hverdag og kultur.

I Børnehaven RLS er vi ambitiøse på børnenes vegne; vi vil gerne læring, omsorg og udvikling hele dagen. For at lykkes med den opgave kræver det, at vi har forældrene med, og at det sker i et tæt og respektfuldt "partnerskab" med den enkelte forældre. Konkret betyder det, at vi lytter til den viden forældrene har om deres børn, men at vi samtidig står ved, at det pædagogiske personale har en særlig viden, som vi med fordel kan dele med forældrene.

Vores grundlæggende værdi omkring forældresamarbejdet er båret af respektfuld dialog og vi opfordrer forældrene til løbende at have dialog om barnets trivsel i børnehaven. Det er fuldstændigt centralt for os, at samarbejdet med forældrene tager udgangspunkt i en åben og imødekommende dialog.

Vi ser forældrene, som en vigtig ressource for børnehaven, og forældrene skal føle sig værdifulde for fællesskabet. Forældrene skal medinddrages i børnehavens aktive dagligdag og de skal altid opleve, at de er velkommen i børnehavelivet. Det er vigtigt at forældrene udvikler ejerskab for børnehavens trivsel og de forpligtende fællesskaber, og at de får en oplevelse af, at børnehaven er deres.

Forældrebestyrelsen har løbende i samarbejde med det pædagogiske personale lavet forskellige tiltag for at involvere forældregruppen, og for at få dem til at opleve sig som en del af fællesskabet i børnehaven:

Der afholdes forældremøder med forskellige temaer, et årligt socialt forældremøde og fællesspisning en gang om måneden for hele familien. Forældre bruges som vikarer, når der er behov. De deltager på årets koloni og så må forældrene altid være med i børnehavens hverdag. Forældrene står for pasning af børnehavens dyr i weekender og ferieperioder. Forældrene opfordres til at hjælpe hinanden og række ud efter hinanden, når der er behov for det. Ligeså at forældrene har en opmærksomhed rettet mod hinanden, at de er nysgerrige og inviterende overfor fællesskabet.

Børn i udsatte positioner og alle børns deltagelse i børnefællesskaber

Gode pædagogiske læringsmiljøer har særligt stor betydning for børn i udsatte positioner. Det er vores ansvar som pædagogisk personale at sørge for at støtte børn med forskellige udfordringer og sikre, at alle deltager i fællesskabet.

I Børnehaven RLS arbejder vi med flere forskellige tiltag i forhold til børn i udsatte positioner. Børn i udsatte positioner rummer en bred palette af udfordringer, og det er ikke nødvendigvis en position, de er i permanent. Vi er meget opmærksomme på, gennem vores sproglige handlinger, ikke at fastholde barnet i en udsat position, men er bevidste om, at livsbetingelser skifter over tid og det at være i en udsat position, er noget nogle er i en kortere eller længere periode. Nogle børn opleves at være i en udsat position, hvis der opstår akut krise i familien. Andre børn er udsatte, fordi deres sproglige udvikling er mangelfuld eller de er bagud motorisk og kan have vanskeligheder med at følge med de andre børn i fysisk aktivitet. Nogle børn har af forskellige årsager svært ved at mestre legen og afkode de sociale spilleregler, hvilket kan betyde, at deres selvforståelse og handlemønstre kan være negative og påvirker deres muligheder for at blive en del af børnefællesskabet.

Gruppen af børn i udsatte positioner har meget forskellige reaktionsmønstre og adfærd. Derfor kræver det en løbende dialog med pædagogiske kollegaer at tilgodese de behov, der måtte være og justere på de læringsmiljøer, der er i børnehaven, så det tilgodeser de behov barnet har.

Vi er opmærksomme på at hjælpe det udsatte barn ind i legen ved at den voksne går foran og viser barnet, hvordan man tager kontakt til de andre børn og ved fx at tilføje nye legeelementer, der kan være med til at udbygge legen og gøre barnet synligt for resten af børnegruppen. Når den voksne går foran og viser vejen ind i legen, øver barnet sig i sin deltagelseskompetence ved at iagttage den voksne og de andre børns ageren og ved på sigt selv at byde ind i legen.

Når et barn er i en udsat position, er der en øget opmærksomhed på at gå på opdagelse i, hvad der er årsagen til den ændrede adfærd. Pædagogerne laver praksisfortællinger over de episoder, der giver anledning til bekymring, men også fortællinger om, hvornår barnet er i trivsel og fungerer i samspil med de andre børn og voksne. Dette i et forsøg på at skabe flere situationer, som barnet mestrer. De positive erfaringer barnet gør sig, arbejder de voksne med at inddrage i de situationer, som er vanskelige for barnet.

Når der er arbejdet målrettet med de tiltag, der er taget i forhold til det enkelte barn, evalueres det om tiltagene har haft den ønskede effekt eller om der er behov for en øget indsats.

Pædagogerne vil sideløbende være i tæt dialog med forældrene til barnet i den udsatte position. Dels for at udveksle gensidig viden og erfaringer omkring barnet, og dels for at afprøve nye tiltag i barnets forskellige kontekster. Ligeså kan og vil pædagogerne vejlede og komme med input til, hvordan

forældrene kan understøtte barnets trivsel, udvikling og læring i hjemmet.

Oplever pædagoger og forældrene, at de pædagogiske tiltag ikke har den ønskede virkning på barnets trivsel og udvikling, er der mulighed for at få professionel vejledning fra eksterne samarbejdspartnere.

Læringsrummet for det pædagogiske personale i forhold til børn i udsatte positioner er rundet af en øget bevidsthed omkring, hvordan vores sproglige handlinger enten kan åbne eller lukke for børnenes deltagelsesmuligheder i fællesskaber.

Vi ønsker gennem faglig dialog at sikre et nuanceret syn på børnenes trivsel og udvikling. Vi er optaget af pædagogens egen rolle i det relationelle samspil med barnet og dets familie, og derudover søger vi hele tiden at kommunikere inkluderende med barnet og om barnet. Det betyder ligeledes en udvidet opmærksomhed på barnets muligheder fremfor begrænsninger.

Inddragelse af lokalsamfundet

I Børnehaven RLS er vi optaget af at inddrage nærmiljøet og det omkringliggende samfund som en udvidet og aktiv del af vores pædagogiske læringsmiljø.

Børnehaven ligger i den lille landsby Tågerup, nord for Roskilde, med naturen lige uden for døren. Vi bruger flittigt de offentlige transportmidler for at komme rundt og opleve andet og nyt. Vi vil gerne præsentere børnene for nye steder, som de med fantasi og kreativitet kan udforske og hvor de kan få udvidet deres læringsmuligheder. Vi inviterer også gerne forældre eller andre med særlig viden til at komme i børnehaven, for at inspirere børn og voksne.

Her er nogle af de steder vi benytter os aktivt af

- **Salvadparken** ved Hove Å, ud til Roskilde Fjord. Her er shelters og vi tænder ofte bål. Der er en naturlegeplads og vi har mulighed for at bade.
- **Jyllinge Nordhavn**. Her tager vi ofte til i sommerhalvåret for at bade, fiske og undersøge livet i fjorden. Ligeledes for at afprøve forskellige naturvidenskabelige fænomener som vind og strøm. Der bliver flittigt leget på området omkring stranden og på de store sten ved havnemolen.
- **Boserup Skov**, i skoven langs med "Midgårdssormen". Her får børnene gode muligheder for at være i skoven og mærke naturen, og ikke mindst afprøve og udvikle motoriske færdigheder, når der balanceres på naturbanen, der er lavet af naturmaterialer.
- **Gulddyssekoven**, mellem Jyllinge og Gulddyssevej. Her er der shelters og bålsted, stor skrående græseng, som børnene triller og løber på. Vi plejer at opsætte en balancebane i tov og reb, som vi har med hjemmefra.
- **Naturcenteret** i Boserup Skov. Her får vi mulighed for at benytte naturcenterets faciliteter, og kan booke en naturvejleder til forskellige aktiviteter.

- **Gravhøjen** på Hesteholm. Vi kan få timer til at gå med leg på gravhøjen; ovenpå og under stenen, og kravle i det kæmpe egetræ, der står på højen.

sommerhalvåret er der fritgående kører på Bolund, som ofte er meget nysgerrige og kommer tæt på os.

- **Grusgraven** i Himmelev. Her kan børnene gå på opdagelse og gemme sig i de mindre træer og buske og lege uforstyrret over et stort areal.
- **"Ørebjerget"** i Gundsømagle. Fra toppen af bakken er der en fin udsigt, og så er det sjovt at løbe ned ad bakken. Beplantningen bliver brugt til at lege i og til motoriske udfoldelser.
- **Bolund**, halvø i Roskilde Fjord. Her får vi en oplevelse af at være på en ø. Er vejret til det bliver der badet, og så går børnene på opdagelse i den særlige natur. I

- **Kirkerup Kirke.** Her får børnene mulighed for at undersøge kirkerummet og de mange kalkmalerier der findes i kirken. Vi skal til at opstarte et samarbejde med sognets kulturmedarbejder.
- **Roskilde Domkirke.** Selve bygningen er smuk, stor og spektakulær i børnehøjde. Vi undersøger kirkerummet og de mange gravsteder, der er i kirken. Ved nogen besøg i kirken opfordrer vi børnene til at tegne det, de bliver optaget af. Vi laver fortællinger om "Ridder Georg", der slår dragen ihjel og kigger på det gamle klokkespil (ur), der hænger oppe under kirkeloftet.
- **Roskilde Museum.** Her er det særligt afdelingen om "gamle dage", der optager børnene. De kan aktivt deltage i udstillingen og bruge de ting, der er stille frem.
- **Biblioteket** i Roskilde og Jyllinge. Det er fantastiske steder at komme med børnene, dels for at kigge i og låne bøger, men også til forskellige børnekulturelle arrangementer.

- **Rudolph Tegnens Museum og Skulpturpark.** Et helt igennem fantastisk spændende område – "Lille Rusland", som børnene indtager, undersøger og leger i. Rundt i parken er der skulpturer, som vi på forhånd har snakket om og set billeder af. Så kan børnene finde dem i området og set dem i virkeligheden, og vi opfordrer børnene til at tegne skulpturerne.

- **Museet for Samtidskunst.** Særligt når der er børneudstillinger benytter vi dette museum.
- **Willumsens Museum.** Særligt når der er udstillinger, der er appellerer til børn, benytter vi dette museum.
- **Vikingskibsmuseet.** Børnene er meget aktive i leg i børneområdet på museet, og er nysgerrige og spørgende ved de åbne og aktive værksteder, der er på museumsøen.

- **Legepladser, Ågerup og Gundsømagle.** Det er to offentlige legepladser vi let kan komme til med offentlig bus.
- **Legepladsen ved Vikingskibsmuseet.** En legeplads som børnene er ret glade for at lege på. Det er dog fortrinsvis de ældste børnehavebørn vi tager med dertil, da vi skal gå et forholdsvis langt stykke fra busstoppestedet.
- **Børnekoncerter i Folkeparken.** I sommerferieperioden afholdes der normalt flere sommerkoncerter, som vi tager til og bruger ofte det meste af dagen på at være i Folkeparken både før og efter arrangementet.
- **Kilden i Byparken.** Børnene kan få meget lang tid til at gå med at lege i kilden, i det kolde vand. De springer over åen, forsøger at opdæmme vandet, sender blade afsted i vandløbet mm.

Muligheder er der nok af og overstående beskrevne er blot nogle af dem vi anvender mest. Vi er hele tiden nysgerrige på at lære mere om den omkringliggende natur, de kulturelle tilbud og det samfund vi er en del af og dermed inddrage dette, som et udvidet pædagogisk læringsrum for børnene i Børnehaven RLS.

Sammenhængende overgange

Barnet oplever mange overgange i sine første leveår. Både de store overgange, når det begynder i dagtilbud og senere i skole, og de mindre daglige overgange, når barnet fx bliver afleveret om morgenen eller går fra en aktivitet til en anden. I alle typer af overgange er det vigtigt, at det pædagogiske personale og forældre samarbejder om at skabe en oplevelse af sammenhæng, tryghed og trivsel hos barnet.

I Børnehaven RLS vægter vi at bruge tid på overgange, dels når vi modtager en familie i børnehaven første gang, ligesom vi hver dag byder barnet og familien velkommen i overgangen fra hjem til børnehave og siger farvel, når barnet bliver hentet igen.

Når barnet skal starte i vores børnehave, og enten kommer fra dagplejen, vuggestue eller anden børnehave, opfordrer vi familien til at besøge vores børnehave flere gange op til start. Dermed får barnet og forældrene mulighed for at opleve børnehaven inden start, og få skabt egne billeder på, hvordan der ser ud og hvordan børnehavens hverdagsliv fungerer i praksis. Vi har ikke en bestemt måde, hvorpå en indkøring af nyt barn og familie skal foregå. Vi prioriterer at være i tæt dialog med den enkelte familie, da forældrene kender deres barn bedst og ved hvilke muligheder de har i opstarten. Det pædagogiske personale stiller sig til rådighed, dels for at skabe tryghed og dels for at få opbygget en tillidsfuld relation til barnet og forældrene, og samtidig være opmærksom på, at alle børn har forskellige behov og dermed tilpasser indkøringen efter det enkelte barn og familie.

Ved overgangen fra børnehave til skole har vi traditioner, som er med til at markere at barnet og familien skal videre. De kommende skolebørn tilbereder et festmåltid og pynter bordene for alle andre i børnehaven. Alle øvrige børn og

voksne siger personligt farvel til hvert enkelt barn, der skal starte i skole, også selvom de stadig skal være på RLS. Det er med til at afslutte et kapitel i barnets liv. Vi holder afslutning med familierne og mindes sjove og herlige tider med deres barn. Ligesom vi omsorgsfuldt snakker om de udfordringer, der også kan have været.

Langt de fleste af børnehavens børn skal starte i skole på Roskilde Lille Skole, hvilket i praksis betyder, at disse børn på forhånd har stort kendskab til skolens rammer og ansatte, da de allerede er del af det store fællesskab, der er mellem børnehaven og skole. Overgangen fra børnehaven til skole må for vores egne børn opleves forudsigeligt, og som en naturlig forlængelse af deres børnehaveliv.

Vi opstarter den kommende børnehaveklasse på RLS i maj måned med børn fra vores egen børnehaven og med børn, som har gået i andre børnehaver. Pædagoger fra børnehaven og skolens skolefritidsordning er med i denne gruppe, indtil de skal starte rigtig i skole i august. Det pædagogiske arbejde i denne gruppe er primært, at børnene får kendskab til hinanden og får opbygget nye sociale relationer. At børnene gradvist bliver introduceret til livet i en børnehaveklasse og til de forventninger, de bliver mødt med, af fx øget selvstændighed og selvhjulpenhed. Ligeså har vi meget opmærksomhed rettet mod de forældre, der kommer fra vores egen børnehaven, da de i overgangen vil være kulturbærere ind i skoledelen, og kan hjælpe familierne der kommer udefra, med at få etableret et tillidsfuldt forhold til det mangfoldige liv på Roskilde Lille Skole.

Børnehavens koloni

I børnehaven prioriterer vi at rejse med alle børnene, da vi tror på, at det giver personlige oplevelser og betydningsfuld læring for det enkelte barn, men samtidig også for fællesskabet, børn, pædagoger og forældre imellem.

Koloni i børnehaven kan være overnatning i børnehavens egen bygning. Det kan være, at vi udveksler/låner en anden børnehaves bygninger eller at vi lejer en hytte, der er indrette til formålet. Kolonien kan variere i antal af dage afhængigt af for eksempel børnegruppens sammensætning, men lige nu har vi gode erfaringer med en enkelt overnatning for alle børn.

Det er et stort aktiv, at vi under kolonien har mulighed for deltagelse af forældre som pædagogiske medhjælpere. Dels for at være flere voksne omkring børnene i en anderledes hverdag og evt. sted, men også for at kunne støtte op om den hverdagsrytme og de aktiviteter, der skal etableres under

kolonien. Samtidig giver det også de deltagende forældre en unik mulighed for at opleve sit eget barn og de andre børn uden for vante omgivelser, og ikke mindst en anderledes tid sammen med pædagogerne i børnehaven.

Vi prioriterer koloni, at rejse med børnehavebørn, da rejser er en stor del af det pædagogiske fundament på Roskilde Lille Skole. Så derfor er det en rigtig fin måde for det enkelte barn at blive introduceret til det "at rejse uden mor og far", og at have opmærksomhed på følelser som savn og utryghed, fx når barnet skal sove. Samtidig giver det også barnet mulighed for at opleve og afprøve sin egen formåen, sammen med fællesskaberne fra børnehaven.

Børnehavens dyr

I børnehaven har vi flere forskellige dyr; grise, høns og katte, som dagligt skal passes og have opmærksomhed. Vi tror på, at børnene får et mere naturligt forhold til dyr ved selv at være med i både at pleje dyrene, og også tage del i de mere praktiske opgaver, der er forbundet med at have dyr. Vi indsamler æg og bruger dem i madlavningen og der skal muges ud hos høns og grise. Fodersække skal køres på plads. Hønsene skal indfanges om eftermiddagen, så ræven ikke kommer og tager dem.

Vi har opmærksomhed på, om dyrene trives og børnene oplever, at vi engang imellem må have hjælp fra dyrlægen, hvis en af dyrene er syge. Ligesom de oplever, at vi også engang imellem må tage afsked med et dyr eller fx alle hønsene, da de var blevet gamle og ikke længere lagde æg. Men så startede vi forfra med små kyllinger og børnene oplevede kyllingernes udvikling fra lille dunede, til nu at være fuldvoksen og igen lægge æg.

Vi tror på, at børnene ved hjælp af kontakt med dyrene får rigere mulighed for at udvikle tilknytning og deres empatiske evner, da dyrene ofte bruges som en "fortrolig ven", som mange børn leger og hygger sig med. Vi ser at børnene, som den største selvfølghed, fx leger inde i de små grisehuse også selvom grisene er der inde. De inddrager dyrene i deres lege og giver dem forskellige roller.

I weekender og ferieperioder er det forældrene, som passer dyrene. Vi oplever, at også lokalsamfundet er interesseret i vores dyr, da vi har erfaret, at vi får besøg af folk udefra, som lige skal kigge til dyrene ...

Børnehavens mad og måltider

Vi har som en del af vores værdigrundlag lagt stor vægt på kosten og dermed også på måltidet, som en central pædagogisk del af vores hverdag i børnehaven. Vi mener, at for at børn kan udvikles og lære optimalt, skal visse forudsætninger være tilstede. Basale behov som søvn, mad, sikkerhed og tryghed skal dækkes først og fremmest. Et sultent, søvnt og utrygt barn har ringe muligheder for at indgå i en læreproces.

I Børnehaven RLS er måltidet helt centralt. Hver dag kreeres der sunde, indbydende, spændende og varierende måltider.

Udover den nærende kost, så giver måltidet de voksne en unik mulighed for at se det enkelte barn og være med til at skabe gode rammer for fællesskabet.

For os er det vigtigt, at vi ikke kun har fokus på kvaliteten af maden, men at vi også ser på selve måltidet og kvaliteten af den madkultur, vi ønsker i børnehaven. At give børnene mad, der er fremstillet af gode råvarer og serveret på et pænt bord, indebærer samtidig tydelige signaler om, at vi ønsker at behandle hinanden godt. Vi taler ordentligt til hinanden, vi lytter til hinanden og vi hjælper hinanden. Vi snakker om maden vi spiser og smager på mad, som vi måske ikke har prøvet før, og af den vej finder ud af, hvad der smager godt eller mindre godt. Vi oplever, at de fleste børn er nysgerrige overfor nye råvarer og gerne vil prøve nyt, og særligt når de oplever, at deres venner med stor appetit spiser noget, de ikke selv har prøvet før.

Køkkenet har en central plads i børnehaven, og normalt er børnene med i tilberedningen af maden. Mange børn kommer dagligt forbi køkkenet for at undersøge, hvad dagens menu er. Måske de kan dufte maden helt ud på legepladsen, måske de mærker sult og bliver nysgerrige på, hvad vi skal spise. Børnene bliver medinddraget og kommer gerne med forslag til, hvad ugens menu kan være.

Vi inviterer gæster til børnehaven, der sammen med børnene kan tilberede traditionel mad fra andre lande. Vi har blandt andet haft gæster med russisk og iransk baggrund.

Vi har fokus på madspil og sorterer eventuelt overskydende mad til henholdsvis kompostering eller til vores egne dyr. Derudover har vi en aftale med den lokale brugs, at vi aftager deres overskydende frugt og grønt, som vi giver til dyrene eller bruger i madlavningen.

Vi er interesseret i at vise børnene, hvor råvarerne kommer fra – "jord til bord" tanken. Så derfor har vi samarbejde med forældrene besluttet, at de brugsdyr vi har i børnehaven også er dyr vi spiser. Fx har vi slagtet en af grisene og efterfølgende tilberedt den og spist den med stor appetit og glæde. Derudover har vi en lille køkkenhave, hvor vi har forskellige grøntsager, bær og krydderurter, som vi bruger i maden, når det er sæson.

Dokumentation og evaluering

Evaluerende pædagogisk praksis handler om løbende og systematisk at evaluere sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnegruppens trivsel, udvikling, læring og dannelse. En systematisk evaluerende pædagogisk praksis styrker kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og sikre, at det hele tiden er justeret og tilpasset den aktuelle børnegruppes behov.

Evalueringskultur

I Børnehaven RLS ønsker vi, at vores arbejde tager afsæt i en stærk evalueringskultur, hvor det er en kontinuerlig og tilbagevendende aktivitet at evaluere dagligdagens gøremål. Dette er et vigtigt element og redskab, for at kunne sikre at børnenes behov tilgodeses, men også at perspektiver som fx børnenes medbestemmelse og demokratiske dannelse bliver tilgodeset, og om læringsmiljøet fordre den ønskede udvikling for barnet.

MÅL FOR SYSTEMATISK OG UDVIKLENDE EVALUERINGSKULTUR

- *En systematisk og udviklende evalueringskultur er central for den løbende udvikling af den pædagogiske praksis, og målet er bedre pædagogiske læringsmiljøer for børnene gennem en systematisk evalueringskultur og en meningsfuld og udviklende feedback til det pædagogiske personale.*

Det pædagogiske personale må være godt forberedt. For at kunne evaluere må man vide, hvad der helt specifik er målet med en given aktivitet, hvilken forbindelse der er til læringsmiljøet, og man må være opmærksom på hvilke tegn, der vil lede hen mod eller væk fra målet.

Evalueringen skal være en systematisk og kritisk vurdering af sammenhænge mellem de pædagogiske indsatser og tiltag, der bliver gjort i dagligdagen og vores læringsmiljø, og på hvorledes det påvirker børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse.

Når vi arbejder med evaluering, handler det om at blive klogere på det, der virker og det som fremadrettet bør gøres anderledes, for de mål der ønskes opnået. Dokumentationen bør danne grundlag for evalueringen.

Der skal dokumenteres, og der skal derfor også laves nogle nedslag og træffes beslutninger om, hvad vi vælger at dokumentere, da det ikke er muligt at præsentere et fyldestgørende billede af vores pædagogiske arbejde. Der er ganske enkelt ikke tid dertil...

Vi forsøger at operere i dette spændingsfelt ved, at de nedslag, der så træffes og det, der vises er baseret på velreflekterede faglige overvejelser fra det pædagogiske personale. Det er dog klart, at for at arbejde ud fra en stærk evalueringskultur, så fordrer det en vis systematik i vores metodevalg i og med, at dokumentationen ikke altid er fyldestgørende.

Det er vigtigt for os, at dokumentere og evaluere på

- **Aktiviteter:** Har vi gjort det vi satte os for?
- **Læringsmiljøet:** Stiller vi det til rådighed som er nødvendigt?
- **Børnenes trivsel, udvikling og læring:** Trives børnene, udvikler de sig og bliver de dygtigere?

Når vi dokumenterer børnenes hverdag, lader vi dem periodevist deltage aktivt gennem fx børneinterviews, hvilket giver os et stærkere indblik i vores egen praksis. Derudover får børnene en oplevelse af at blive hørt, og at deres oplevelse har værdi i sig selv.

Vi kan lære meget om sammenhængen mellem læringsmiljø og børns trivsel, udvikling og læring i de pædagogiske aktiviteter ved at lytte til børnene og se efter tegn. Det giver os en ny og vigtig indsigt i, hvad der foregår hos det enkelte barn og i børnegruppen, som kan bruges som afsæt for refleksion og ny handling. I det hele taget er vi gennemsyret af en stærk vilje og et ønske om at inddrage børnenes perspektiv i det daglige samvær. I planlægningsarbejdet af nye aktiviteter og projekter, i rutinemæssige situationer og i dokumentations- og evalueringsdelen. Tillige er vi opmærksomme på at sikre, at vores evalueringer har fokus på sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø til børnenes trivsel og udviklingsmuligheder, frem for blot at evaluere selve aktiviteterne.

Vi bruger følgende refleksionsspørgsmål til afsæt for vores evaluering:

- Hvordan er samspillet mellem vores faglige intention til det læringsmiljø, vi har skabt?
- Beskriv sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes mulighed for trivsel, udvikling, læring og dannelse.
- Er der behov for opkvalificering af det pædagogiske læringsmiljø i forhold til den faglige intention?

Som hjælperedskab bruger vi løbende en overordnet skabelon til evaluering af praksis. Den anvendes som en del af planlægningen af aktiviteter og projekter:

Evalueringsmodel:

Målgruppe:

- Hvilke børn deltager?

Læreplanstema:

- Hvilket pædagogisk emne er i fokus under læreplanstemaet?

Læringsmål:

- Hvad er målet med aktiviteten/hvad vil vi opnå?

Aktivitet:

- Hvilken pædagogisk aktivitet er i fokus?
- Hvordan er sammenhængen til det pædagogiske læringsmiljø?

Metode/tiltag:

- Hvad skal igangsættes for at opnå målet og hvordan?

Tegn:

- Hvilke tegn skal vi kigge efter?

Refleksion/evaluering:

- Er målet nået? Hvorfor eller hvorfor ikke?
- Hvad lykkes?
- Hvad skal vi gøre mere eller mindre af?
- Hvilke tegn skal vi fremover være opmærksomme på?
- Kræver det justeringer i det pædagogiske læringsmiljø?

Børnehavens læreplan

Indledningsvist inden vi beskriver de seks læreplanstemaer, er der først et forholdsvis langt afsnit om børn leg, legens betydning og pædagogens brug af leg til indsigt i barnet, da vi ser legen som den vigtigste aktivitet i en børnehave.

Børns leg

Børns leg har en værdi i sig selv og er en gennemgående del af børnehavens hverdag. For os er legen grundlæggende for barnets udvikling og understøtter blandt andet fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selvværd og identitet. Den professionelle voksne spiller en afgørende rolle for børns leg. Herunder vil vi beskrive lidt om, hvordan vi definerer legen. Hvordan vi arbejder med og skaber rammer for legen i børnehaven.

Legens betydning og læringspotentialer

Legen er et mål i sig selv. Leg er en grundlæggende ting i barndommen og har central plads i børnenes hverdag i Børnehaven RLS. Evnen til at kunne indgå i et fælleskab udvikles igennem børns leg. Det samme gør kreativiteten, empatien og evnen til at sætte sig i den andens sted. Legen bidrager til barnets alsidige udvikling på alle måder. Det gælder ikke kun for det individuelle barn, men også for gruppen af børn.

En væsentlig pointe er, at legen ikke bare kommer af sig selv. Børn er ikke dybt kreative og fantasifulde fra starten. Det bliver de af at lege, men leg er ikke bare noget, der opstår. Der skal være plads til leg. Omgivelserne skal stimulere fantasi og lyst til leg, og de voksne omkring børnene skal understøtte børnenes leg og turde gå foran i legen. Legen er ikke ukompliceret, og udvikling af legekultur og gode legemiljøer i børnehaven stiller store krav til det pædagogiske personale i vores børnehave. Pædagogerne skal på samme tid være legende og reflekterende i deres praksis.

Legen rummer også et stort læringspotentiale. Vi ser legen som et potentielt frirum, hvor børnene kan lære og udvikle deres fantasi, relationer, empati, sociale færdigheder, selvbestemmelsesevne og selvbeherskelse. Legen er et rum, hvor børnenes medbestemmelse er i højsæde.

En børnehaves hverdag er fyldt med rutiner, overgange og aktiviteter. Derudover er det også vigtigt for os i Børnehaven RLS, at vi skaber de fysiske såvel som psykiske betingelser for at legen og de gode læringsmiljøer får plads. I disse miljøer kan legen nemlig udfolde sig. Børnene kan i de små rum ude og inde danne lege i mindre grupper uden at blive forstyrret. Vi er desuden optaget af vigtigheden i, så vidt det er muligt,

at give tid til, at børnene uden afbrydelser kan udvikle deres lege. Leg er en aktivitet, der trækker på hele barnet og kan udvikle sprog, sociale kompetencer og fantasi. Denne udvikling kan og skal understøttes af de voksne. Disse læringsmiljøer er med til at styrke barnets dannelse, trivsel og udvikling.

Legens skyggeside

Legen har dog samtidig en skyggeside. Det er vigtigt, at det pædagogiske personale er opmærksomme på de børn, der af den eller anden årsag gentagne gange ekskluderes fra lege- og læringsmiljøerne. Vi voksne spiller en vigtig rolle i forhold til at lære og understøtte de børn uden for fællesskabet; hvordan de kan komme ind og blive en del af de gode legemiljøer. I børnehaven er vi optaget af, at understøtte at alle børn udvikler deltagelseskompetence. Altså at de evner at finde adgang til legene med de andre børn, og ikke mindst at de også oplever, at blive tilbudt deltagelse af de andre børn i legene. Vi genkender situationer, hvor børn leger i periferien af et børnefællesskab og af forskellige årsager ikke formår at deltage.

Vi er optaget af at skabe et læringsmiljø for legen, der understøtter alle børn i at udvikle og erfare at kunne være vedholdende, tage initiativ og bidrage, men også give plads med empati og respekt. For os er der fundamentale elementer i at kunne tilegne sig deltagelseskompetencer.

Det er tilmed vigtigt, at vi voksne er opmærksomme på det hierarki, der udfolder sig i legegrupperne, men samtidig skal hierarkierne ses som en naturlig del af legen. Alle børn kan ikke være legeinstruktør på samme tid, men det er vigtigt, at børnene i legegruppen får mulighed for at afprøve forskellige roller i legen. Det handler både om at få bragt børnene i periferien af legen ind i legitime og centrale positioner i legen.

Samtidig handler det også om, at de børn, der ofte indtager rollen som legeinstruktør, lærer at træde et skridt tilbage og give plads til sine venner i legen.

Leg er ofte en imitation af et minde eller en erfaring, hvilket vil sige, at børnene i legen trækker på deres kulturelle ophav og deres habitus. Imitationen kan have ophav i kulturelle normer og personlige erfaringer og især sproget har afgørende betydning, da det er sproget, der er kommunikations- og bindeleddet mellem mennesker. Hvis barnet ikke mestrer det talte sprog, har barnet sværere ved at overbevise og pålægge andre sine ideer, og når barnet ikke forstår de spilleregler legen er bygget op om, vil det kunne medføre udelukkelse fra legen og i sidste instans eksklusion fra fællesskabet. Dette har stor relevans for børns interaktion, da leg handler om at udvikle noget sammen, men ikke alle børn behersker dette eller deler den samme erfaringsramme, hvortil legen får skyggesider. Legen kan dermed fungere enten som en adgangsbillet eller en afvisning til børnefællesskabet. Det er et pædagogisk ansvar i samarbejde med forældrene at sikre, at alle børn har legefærdigheder, der tillader dem at indgå i de fællesskaber, leg giver adgang til, samt de mange fordele og udviklende kvaliteter, som leg besidder.

Udvikling af leg

I Børnehaven RLS er det pædagogiske personale bevidste om, at vi spiller en vigtig rolle i forhold til at hjælpe børnene i udvikling af deres fantasi og legekompeterencer. Dette gør vi ved at inspirere og tilføre nye elementer til legene.

Det er en pædagogisk opgave at udfordre og udvikle børnenes selvinitierede leg, men det skal i videst muligt omfang være på børnenes egne præmisser. Ansporet af barnets interesser arbejder vi med at stimulere og udvikle barnets sprog og fantasi. Dette for at understøtte et mere

nuanceret legegrundlag og give alle børn mulighed for at udvikle deres legekompetencer.

Vi ønsker et læringsmiljø, hvor vi med en legende og fantasifuld tilgang til mødet med det enkelte barn, vil være med til at berige de enkelte børn og fællesskabet. Med legende tilgang kan det pædagogiske personale i fællesskab med børnene skabe fantasifulde lege- og læringsmiljøer.

Det pædagogiske personale arbejder med enten at gå foran, ved siden af eller bag ved barnet. Tanken er her, at hvor et barn kan have vanskeligheder med at indgå i lege, komme ind i en leg mv., så kan den voksne gå ind og tage en styrende rolle. Den voksne skaber et legeunivers eller tager en rolle i en eksisterende leg, og i takt med at barnet opbygger kompetencer, kan den voksne langsomt træde tilbage og lade barnet styre legen mere og mere, for til sidst, at den voksne træder tilbage og måske helt ud af børnenes leg.

Det er altid en balancegang for pædagogerne at finde ud af, hvilken rolle vi skal påtage os. Vi kan på den ene side styrke barnets muligheder for deltagelse i leg ved at gå foran, men på den anden side benytter vi os også af vores definitionsmagt, og det kan være u hensigtsmæssigt for barnets udvikling i legen, at den voksne overtager styringen. Denne balance kræver både en vedvarende refleksion hos den enkelte pædagog, samtidig med at det også kræver en kollegial refleksion og samtale om, hvordan de enkelte børn støttes i leg og udvikling af legekompetencer.

Konflikter

I konflikter mellem børn ser vi pædagogens rolle mere som en mægler fremfor som dommer. "Mægleren" skal skabe et rum, hvor de involverede børn kan få lov til verbalt eller nonverbalt at udtrykke deres oplevelser i konflikten. Dette kan gøres ved

på skift at lade de enkelte børn komme til orde og fortælle om deres oplevelser. De skal alle høres og lyttes til.

I anerkendelse af børnenes oplevelser lærer pædagogen børnene at forstå deres egne og andres behov og følelser. Dette kan understøtte, at børnene vil blive dialogsøgende i konflikter. Herefter kan pædagogen, med inddragelse af børnenes oplevelser, finde løsning eller kompromis på konflikten.

Venskaber

I Børnehaven RLS er det vigtigt for os, at vi voksne understøtter spirende venskaber. Vi understøtter dette arbejde ved at skabe stimulerende legemiljøer for børn, der potentielt kunne skabe gode og trygge venskaber sammen.

Indimellem afprøver vi nye konstellationer ved at lave forskellige legegrupper og voksen styret aktiviteter med børnene. Vi placerer børn i rum og aktiviteter med voksens støtte og starter lege. Her kan børn i nye konstellationer få tid og plads til at udvikle nye venskaber, da det er vigtigt at børn har en bred vifte af venskaber. Det er vigtigt i barnets udvikling at møde forskellige børn og udvikle sig igennem forskellige (lege)relationer; dermed kan nye sider af de enkelte børn træde frem.

Psykiske rammer for leg

For os er det fundamentalt at fremme barnets livskvalitet. Det betyder, at vi i dagligdagen i børnehaven er optaget af at skabe livsglæde og livsmod, og en følelse af mening for barnet. Det er en pædagogisk opgave at sikre, at barnet oplever disse tilstande og udviklingsmuligheder. Intervention, opmærksomhed på barnet og indføling med det enkelte barn er med til at danne rammen for en grundstemning af glæde og god energi. Når man er barn i vores børnehave, er det vigtigt for os, at der tages udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger og behov for støtte, trøst og tryghed. Pædagogen finder frem til disse behov i samspil med barnet. Vi tror på, at hvis barnet føler sig bemærket, oplever nærhed og fællesskab har vi de bedste forudsætninger for at fremme personlig udfoldelse og udvikling gennem leg.

Det betyder, at vi prioriterer højt det man kan kalde relationel tilgængelighed fra pædagogens side i vores læringsmiljø. De voksne har altid børnene i centrum og er optaget af at alle

børn hele tiden kan nå en voksen. Det være sig ude som inde, til trøst, råd, værdsættelse eller hvilken som helst anden interaktion, der måtte være brug for.

Vi er meget opmærksomme på, hvordan pædagogens tilstedeværelse og engagement påvirker børnenes leg. Vi interagerer med børnene gennem leg, vi retter en fælles opmærksomhed og skaber en gensidig kommunikation.

Det pædagogiske personale er med til at skabe den atmosfære og stemning, der hersker i børnehaven. Er de voksne stressede smitter det af på børnene og omvendt, når de voksne har glæde, ro og overskud. Vi er opmærksomme på, hvilken scene vi stemningsmæssigt er med til at skabe for børnene.

Vi stræber efter at skabe et læringsmiljø, hvor der er plads til både de stille og vilde lege, til grin og fjollerier, spontanitet og lege med fysisk udfoldelse. Men det er også vigtigt for os, at vi skaber nogle psykiske rammer, hvor børnene har tid til at mærke sig selv, hvis legen bliver for vild eller konflikterne er under optrapning. Pædagogen er med til at guide børnene og deres lege, så der opstår en god og inkluderende stemning.

Sprogbruget er med til at skabe stemningen i børnehaven. Pædagogerne er særdeles bevidste om, hvordan de taler til børnene, men også til kollegaer og forældre. De voksne skal hjælpe børnene med at fremme et sprog, der helt grundlæggende åbner og imødekommer mere end det lukker.

De seks læreplanstemaer

Herunder er beskrevet, hvordan vi i Børnehaven Roskilde Lille Skole tilrettelægger det pædagogiske læringsmiljø for at understøtte børnenes trivsel, udvikling og læring.

Afslutningsvis er der beskrevet, hvordan børnehavens forældrebestyrelse er inddraget i processen omkring tilblivelsen af denne pædagogiske læreplan.

Alsidig personlig udvikling

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET "ALSIDIG PERSONLIG UDVIKLING"

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egen potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.*

Alsidig personlig udvikling handler om, at det pædagogiske personale er bevidste om at udvikle selvværd, empati, nysgerrighed og demokratisk sans hos børnene. I Børnehaven RLS skal alle børn kunne udvikle en sund og stærk identitet i et mangfoldigt og stimulerende miljø, hvor køn, alder og baggrund ikke er det, der primært definerer. Dette gør vi ved at sørge for, at barnet føler sig set og hørt der, hvor det befinder sig – psykisk, fysisk og socialt. Vores opgave er at skabe et læringsmiljø, hvor barnet har mulighed for at træffe individuelle valg baseret på deres lyst og færdigheder, samtidig med, at barnet indgår i et fællesskab. For at barnet kan udvikle sig er det essentielt, at barnet befinder sig i et trygt og positivt læringsmiljø. I den daglige kontakt foregår det på den måde, at vi giver børnene plads til at ytre sig og gør det klart for børnene, at der ikke findes følelser, som er forkerte. Børnenes meninger og følelser bliver set, hørt og anerkendt.

Læringsmiljø i vores børnehave er præget af, at vi præsenterer børnene for nye og anderledes ting gennem forskellige aktiviteter, hvor børnene både har mulighed for indlevelse samt vækkelse af deres nysgerrighed. Det er vigtigt for os, at udfordre børnene i passende grad i et æstetisk spændende og kreativt læringsmiljø.

En del af vores pædagogiske læringsmiljø er rundet af en normkritisk pædagogik, der giver plads til at børnene kan udvikle sig alsidigt og at der gives mulighed for frit at danne en kønsidentitet. Dette betyder i praksis, at vi som pædagogisk personale er bevidste, om den indflydelse vi har på børnene i forhold til at være rollemodeller. Det er ikke den respektive pædagogs køn, som skal afspejle hvad pædagogen kan, men derimod kompetencer og interesse uagtet kønnet og baggrunden, som gør sig gældende. Derfor viser vi børnene, at man kan udføre alle arbejdsopgaver og aktiviteter. Vi skal være engageret og velovervejende i samtaler og aktiviteter med børn, hvor vi har mulighed for at inkludere kønsreflekteret dialog. Vi er synlige omkring, at voksne og børn dækker en masse forskellige kompetencer uanset køn. Dette gør vi blandt andet ved at italesætte, at kønnet ikke har indflydelse på, hvad man kan lege, lave og blive til, men at vi alle kan folde vores potentiale ud uanset køn.

Et eksempel på dette pædagogiske arbejde, foregår i dialoger med børnene i hverdagen, fx til vores fællesmøder, hvor vi samtaler med børnene om kulturforskelle, køn og mangfoldighed. I de åbne samtaler giver vi plads til at være nysgerrige, ligesom vi giver plads til positive erfaringer med, at alle er forskellige. Desuden er vi opmærksomme på, at alle børn får sagt og vist de andre noget, som er vigtigt for det enkelte barn. Vi opfordrer og giver børnene plads til at kunne stå frem og fortælle fx efter en weekend eller anden bestemt oplevelse, som barnet har haft og har lyst til at fortælle til andre i vores daglige fællesmøder og samtaler. Det er de voksnes ansvar at støtte denne proces for de børn, som

måske ikke er så synlig i fællesskabet, som måske er generet eller uden for fællesskabet.

Alle børn skal opleve, at deres følelser er berettiget. Vi er opmærksomme på vores sprogbrug i forhold til dette, og inviterer ofte børnene til en dialog omkring det at udtrykke sine følelser på en hensigtsmæssig samt verbal måde. Når vi sprogligt får sat ord på vores følelser, bliver det lettere for børnene selv og for andre at forstå vedkommende og tage hensyn til en eventuel problemstilling. I Børnehaven RLS er vi opmærksomme på at skabe et læringsmiljø, hvor barnet får mulighed for at lære sine egne og andres grænser at kende.

Som voksen har vi ansvar for at møde barnet med en inviterende og behagelig sprogton. Vi ved at børnene spejler sig i de signaler, som vi voksne udsender, fx i vores mimik, i vores sprogton og grundlæggende attitude overfor børnene, men bestemt også over for hinanden. Vi er desuden bevidste om, at vi voksne er stemningssættende, hvilket er af afgørende betydning for børnenes læringsmiljø og trivsel.

Vi skaber et læringsmiljø, hvor legen er et centralt fokuspunkt. Dette betyder i praksis, at de fysiske rammer skal kunne rumme og invitere til forskellige typer af leg; både de stille og de vilde lege. Det pædagogiske personale er ofte med i legen og vi stimulerer børnenes fantasi og verden ved at forstyrre deres leg ved fx, at tilføje nye fysiske elementer som kan udvide legen. Men det kan også være, at forstyrre børnenes leg i den forstand, at vi udvider barnets normalitetsbegreb og udfordre stereotyper i fx børnenes rollelege.

For at kunne udvikle barnets legekompetencer skal vi være opmærksomme på, hvor det enkelte barn er udviklingsmæssigt og derfra udvikle barnets nærmeste udviklingszone. Har barnet fx vanskeligheder med at afkode kommunikation eller en drejning i legen, skal barnet have hjælp til dette. Vi er helt grundlæggende optaget af, hvordan

vi sikre et læringsmiljø, hvor alle børn støttes i at udvikle deltagelseskompetence. Dette bliver meget synligt og aktuelt omkring legesituationer, men er en fundamental kompetence barnet skal have med sig videre i alle sociale sammenhænge.

I vores børnehave arbejder vi ofte i små grupper, hvilket er med til at skabe et trygt og roligt rum, hvor der er tid til at udvikle og til at afprøve nyt. Vi skaber et læringsmiljø, som understøtter tilknytningen mellem børn og det pædagogiske personale, og et miljø som er præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed. Pædagogens rolle består i at skabe et både trygt og inspirerende læringsmiljø. Dette er grundlaget for at barnet kan udfolde sig på forskellige måder, samt udfordre barnets potentialer og grænser i sikkert og trygt miljø. Vi prioriterer at arbejde i mindre grupper, når vi laver aktiviteter, går på ture, når vi spiser og i vores øvrige rutiner. Dette giver børnene en oplevelse af at få muligheden for at blive set, hørt og anerkendt og anerkende andre i et mindre fællesskab og individuelt. Vi er opmærksomme på at få set børnene i øjnene, og opleve hvor det enkelte barn er både fysisk, psykisk og socialt. Derudover er vi meget optaget af, hvordan pædagogen kan være den nærværende og deltagende praktiker i samværet med børnene.

I forhold til at børnene får udviklet deres selvværd og gå-på-mod, er vi opmærksomme på, at forholde os til børnenes perspektiv i forhold til at blive selvhjulpne. Dette gør vi ved at sørge for, at de fysiske rammer giver mulighed for, at børnene selv kan deltage og hjælpe sig selv og hinanden. At børnene selv kan, giver dem en følelse af, at kunne selv, og at opnå selvværd, udvikling og færdigheder. Barnet skal have en oplevelse af, at børnehaven ikke vil være det samme uden dem. Vi opmuntrer og opfordrer børnene til at hjælpe til med praktiske gøremål og til at hjælpe og støtte hinanden.

På børnehavens udeareal er vi opmærksomme på at skabe et læringsmiljø, der understøtter at barnet udvikler en positiv identitet. Dette kommer til udtryk ved, at barnet tør udfolde

sig selv, får udvidet sine erfaringer, opbygger et selvværd og en livsduelighed. Vores udeareal skal være alsidig og favne barnets nysgerrighed og inspirere til kreativitet og fantasifulde lege. Udearealet skal give mulighed for uforstyrret leg, hvor børnene ikke oplever sig overvåget af voksne.

I Børnehaven RLS ønsker vi at øge barnets kendskab til andre, sig selv og andre måder at være og leve på. Vi skal have fokus på barnets personlige baggrund og integrere denne i den pædagogiske praksis, da det at kende sine medmennesker er med til at skabe empati og kunne give plads til andre børn. Der skal være plads til børns forskellige måder at udtrykke og engagere sig på, og dette skal være tydeligt i læringsmiljøet. Det pædagogiske personale skal være nysgerrige på det enkelte barns ophav, fx spørge indtil, hvad der sker i barnets familie, hvor bor de og hvordan der er hjemme hos barnet.

I vores børnehave er vi optaget af at give børnene medbestemmelse. Dette gør vi, da vi ønsker at skabe kritiske og demokratiske mennesker, der med øget bevidsthed kan skelne mellem egen og andres holdninger. Børnene skal opleve, at de bliver taget alvorligt, hvilket vi fx konkret gør ved, at vi voksne fysisk placere os lige med børnene. De voksne sidder også på gulvet til børnehavens fællesmøder og ikke på en stol højere oppe end dem...

Vi forholder os til medbestemmelse i forhold til flere faktorer. Dette giver sig udtryk i, at vi fx involverer børnene i, hvordan vores rutiner skal være og hvilke temaer vi skal arbejde med. Vi tager børnenes initiativer alvorligt, hvis de ønsker ændringer, og børnene er med til at evaluere på aktiviteter, hvilket giver dem indflydelse på, hvordan senere forløb skal og kan udarbejdes. Det er vigtigt for os, at børnene skal spørges; de skal have lov til at ytre deres meninger og opleve, hvordan der bliver lavet kompromisser osv. Børnene skal tages alvorligt og der skal handles på det de siger, så de får en oplevelse af at have medbestemmelse.

Social udvikling

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med til at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET "SOCIAL UDVIKLING"

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.*

Relationernes betydning

Relationer er helt centralt i et godt børneliv. I relationer oplever børnene samhørighed og at have betydning for andre. Børns empati udvikles i relation til og med andre mennesker. Her lærer barnet behovet for at udtrykke sig og behovet for at tage hensyn til andre. Barnet lærer om hinandens forskellighed og nuancer i forhold til, hvordan man agerer overfor hinanden som selvstændige og forskellige individer.

Relationer kan både være svære, fordi barnet skal lære meget om sig selv, andre og igen sig selv i forhold til de andre. Men relationer kan samtidig også skabe glæde, begejstring, hygge og tryghed. Dette er helt essentielt for barnets trivsel og udvikling.

Barnets identitetsdannelse udvikles i relation til andre, herunder forældrene, familien, venner og pædagoger. I disse sociale relationer oplever børnene, hvem de er i verden. Derfor er det helt afgørende for et barns udvikling, at de oplever en hverdag med mulighed for at skabe gode og trygge relationer til mennesker. Det er et centralt omdrejningspunkt i vores børnehave at læringsmiljøet understøtter barnets mulighed for at skabe udviklende og givende relationer. Vi er optaget af at se og forstå den gode relation, som noget der vitaliserer og udvikler barnet.

Vi prioriterer det vi kalder relationel tilgængelighed, med hvilket vi mener, at børnene i vores børnehave skal opleve, at de har voksne at komme til, når ting er vanskelige og udfordrende.

Vi voksne er ligeså tilgængelig for børnene, når de søger et øjeblik nærhed, hjælp, en værdsættelse eller de har brug for anden kontakt. Det handler om, at det pædagogiske personale hele tiden er opmærksomme på børnegruppen; er der nogen, som kalder på kontakt eller synes at have brug for det...

Det er desuden vigtigt, at børnene oplever sig set og mødt af de andre børn i fællesskabet. Det kan vi voksne bl.a. understøtte ved at sikre, at alle børn på en eller anden måde er synlige for fællesskabet. Nogle gange er der børn, som skal have lidt hjælp fra den voksne til at træde frem, verbalt eller fysisk for de andre, således at de reelt bliver tilgængelige for de andre børn. Dette vil også understøtte muligheden for, at alle børn får opbygget stærke relationer til de andre børn og opleve, at de har stærke og positive venskaber. Gode venskaber er vigtige for børns trivsel og udvikling.

I Børnehaven RLS er læringsmiljøet omkring social udvikling en essentiel del af hverdagen. Hvis barnet føler sig bemærket og oplever nærhed og deltagelse i fællesskaber, har vi skabt forudsætningerne til at styrke barnets selvværd og fremme dets personlige udfoldelse og udvikling. Vi har som mennesker et naturligt behov for samhørighed, hvorfor fællesskabet spiller en uvurderlig betydning i forhold til børns udvikling af selvfølelse i netop samspillet med andre. Det bliver derved pædagogernes opgave at have øje på det enkelte barns behov i fællesskabet og være sig bevidst om vigtigheden af, at barnet føler sig værdsat i gruppen. Det gør vi bl.a. ved at afholde faste fællesmøder, fordi det som læringsmiljø danner ramme for fællesskabsdannelsen, herunder en synlighed for hinanden, fornemmelse for gruppen og mulighed for spejling. Det er et læringsrum, hvor vi sammen har fokus på et interessant indhold, som kan bidrage til børnenes læring og social udvikling. Men det er også et læringsrum, hvor børnenes personlighed, fantasi og kreativitet kommer i spil. Den fysiske placering ved siden af hinanden er et symbol på samvær og fællesskab. Samtidig er der daglige rutiner til fællesmødet, hvor børnene bliver bekræftet og vist opmærksomhed af fællesskabet.

I vores børnehave er vi meget fysiske med børnene. Vi bruger kroppen i leg og udfordrer os selv og hinanden kropsligt. Vi tumler, kilder og griner og giver kram, og er fysisk nærværende med børnene. For os er det en måde at arbejde med børnenes udvikling af sociale kompetencer, når læringsmiljøet understøtter den kropslige og emotionelle udvikling. Vi tilrettelægger aktiviteter der inddrager højtlesning, afslappende musik og børnemassage, hvor børnene lærer at slappe af i kroppen og falde til ro, både fysisk og psykisk i samspil med hinanden. Vi tror på, at det skaber tryghed at komme tæt på hinanden og empatien og relationerne styrkes, når vi skaber oplevelser og erfaringer sammen.

Relationer i fællesskabet

I vores læringsmiljø vægter vi, at børnene har en oplevelse af at høre til og føle sig trygge i Børnehaven RLS. Børnene skal have en oplevelse af, at de voksne vil hjælpe dem og passe på dem. Dette starter hos de voksne ved, at vi tager ansvar for at udvise relationel tilgængelighed og at vi opsøger børnene, for at de dernæst vil kunne søge os. Ligeledes er det vigtigt, at børnene føler sig trygge og har gode nære venskaber at gå til i det store fællesskab der er både i børnehaven og på Roskilde Lille Skole.

Vi arbejder med daglige rutiner og aktiviteter og opdeling af børnene, som potentielt kan være indgangsvinklen til nye venskaber. Ligeså har vi årlige projekter og begivenheder sammen med skolen, som for børnene kan give en oplevelse af at høre til i det store fællesskab på RLS.

Normkritisk

I vores normkritiske pædagogik er der plads til det enkelte barns udtryk. Vi hylder mangfoldigheden, forstået således at vi har et læringsmiljø, hvor forskellighed ses som en ressource. Det er vigtigt for os, at børnene møder hinanden med og gennem deres forskellighed. Dette tror vi på styrker barnets demokratiske dannelse samt deres identitetsdannelse.

Vi ønsker at skabe et læringsmiljø, der giver lige muligheder for alle børn, og vi tager afsæt i barnets naturlige interesse, opmærksomhed og nysgerrighed. Vi ønsker et socialt miljø bestående af utallige identifikationsmuligheder, hvor der er plads til alle.

I Børnehaven RLS arbejder vi med en transparent pædagogik, hvilket vil sige, at det pædagogiske personale skal være nysgerrige på hinandens pædagogiske intentioner. Vi taler med hinanden om vores undren, så vi sammen kan skabe og udvikle den pædagogiske praksis, vi ønsker og som er mest hensigtsmæssig for børnene. Gennem positiv undrende og faglige dialoger udvikler vi de bedst mulige betingelser for barnets trivsel og udvikling. Vi sikrer et så nuanceret blik på barnets som muligt. Den pædagogiske værdi ansporer vi også hos børnene, forstået således at vi opfordrer ligeledes børnene til at være nysgerrige på hinanden, da det er en måde de kan forholde sig undersøgende til andre og ikke mindst sig selv. Når vi går på opdagelse i hinanden, skabes der mulighed for dialog om ligheder og forskelligheder, som sigter mod større forståelse, respekt og tolerance. For os kommer det konkret til udtryk i læringsmiljøer, hvor vi er skabende sammen.

Små grupper - nære relationer

Vi benytter os ofte af at inddele børnene i mindre grupper, når vi igangsætter aktiviteter, men også i de daglige rutiner. Inddeling kan være aldersbetinget, men også på tværs af alder og køn, da vi tror på at alle børn har noget at bidrage med i fællesskabet, og kan lære noget af de andre fra fællesskabet.

Inddelingen af børn i mindre grupper giver en større ro, mindre forstyrrelser og ikke mindst bedre mulighed for nærhed og kontakt. Denne ro og kontakt skaber et større socialt og mentalt overskud hos det enkelte barn. Børnene

bliver mere synlige for hinanden. Den voksne kan tydeligere se og høre, om alle børnene har adgang til fællesskabet eller skal have lidt støtte til deltagelse. Det gør at barnet får bedre mulighed for at skabe relationer og lære at forstå de andre børn.

De små læringsmiljøer skaber mulighed for, at børnene kan knytte tætte og trygge relationer, og i disse sociale møder kan barnet udvikle sin empati og deltagelseskompetence. I denne proces er pædagogens tilstedeværelse vigtig. Den voksne skal være opmærksom på børnenes følelser, behov og udtryk, og hjælpe børnene til på den ene side at udtrykke deres følelser og på den anden side lærer at give plads til en anden og forstå dennes følelser og oplevelser.

Ved inddeling i mindre grupper giver det også pædagogen mulighed for at skabe gode relationer til de enkelte børn i gruppen. Det giver de voksne bedre mulighed for at observere, tale med og understøtte de enkelte børn, og dermed opnår vi en mere nuanceret viden om de enkelte børn. Ligesom vi vægter at børnene bliver tilgængelige hinanden, så er inddelingen i de mindre grupper samtidig unikke for at sikre, at vi voksne også er tilgængelige for børnene.

Pædagogiske tilrettelagte læringsmiljøer

I Børnehaven RLS skaber vi rammer, hvor der er plads til alle børn. Det pædagogiske personale kan i voksenstyrede aktiviteter bruge sin styrende rolle til at bringe nogle børns oplevelser og stemme mv. i spil, som normalt vil forsvinde, når pædagogen træder mere i baggrunden. Dette kan ses som en positiv dobbeltside, da det på den ene side kan bringe de børn, som kan forsvinde i mængden i spil. Og samtidig kan lære de børn, der normalt fylder mere, at de andre børn også skal ses og høres, og har noget betydningsfuldt at bidrage med.

Dette pædagogiske arbejde kan fx foregå til måltider, fællesmøder og aktiviteter, hvor børnene også kan opnå en forståelse for demokratisk dannelse, og kan samtidig bidrage positivt til barnets identitetsdannelse. Børnene oplever, at vi mennesker rummer mange forskellige facetter og det er en pædagogiske opgave at hjælpe børnene med at bringe dem frem og ind i fællesskabet.

Kommunikation og sprog

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets familie, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale. Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt for Børnehaven RLS, at vi er bevidste om, at vi fungerer som rollemodeller for børnene, og at vi guider børnene til at indgå i fællesskaber med andre børn.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET "KOMMUNIKATION OG SPROG"

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene forstår sig selv, hinanden og omverden.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.*

I Børnehaven RLS tilbyder vi en bred vifte af sproglige udviklingsmuligheder for barnet. Alle børn er sprogligt forskellige, hvilket betyder at barnets sproglige udvikling foregår i barnets eget tempo. Det er dog afgørende, at barnet oplever sproglige miljøer med andre børn og voksne, hvor det har mulighed for at lære af andre og udvikle egne sproglige kompetencer.

Vi ved at samtalen er et stærkt element i et positivt udviklende sprogligt læringsmiljø, så derfor giver vi os god tid til at tale og lytte til, hvad børnene har at fortælle. De fleste samtaler opstår spontant, når et barn fx fortæller om en oplevelse, som de havde på vej til børnehaven. Vi prioriterer et læringsmiljø, der giver plads til disse spontane samtaler, hvor vi som pædagogisk personale lytter og responderer ved at vise oprigtig interesse, og bidrager til samtalens videre udvikling ved at spørge indtil emnet eller udvide barnets fortælling ved at drage flere nuancer i spil. På den måde får vi sat mange flere begreber i spil, som så videre kan føre til flere spørgsmål fra barnet eller starte en associationsrække videre ind i emnet og medvirke til at sproget udvikles. Det vil sammenfattende sige, at et godt talemiljø er af afgørende betydning for børns sprogudvikling. Vi ved at mængden af de små samtaler har stor betydning for barnet, men samtalen skal selvfølgelig have et kvalitativt indhold og være en samtale båret af udveksling.

Vi er optaget af den megen sproglige læring, der findes i børnehavens hverdagssituationer. Vi som pædagogisk personale er helt bevidste om, hvordan sproget er med til at rammesætte stemning og atmosfære i børnegruppen. Når børnene bliver mødt med ro og overskud i stemmen fra den voksne, så bliver børnene også mere rolige, og det genererer igen et overskud til den udvidet opmærksomhed i samtalen.

Vi ser tydeligt, hvordan børnene efterligner de voksnes måder at tale på. Hvis den voksne fx siger "kom nu venner, nu skal vi ud at lege" i en glad og smilende tone, så er det ofte den præcis samme tone vi efterfølgende hører børnene imellem. Der er her tale om en sproglig læring, ikke kun i forståelsen af et stort ordforråd, men i forhold til hvilken ord man skal bruge i hvilke sammenhænge. I vores børnehave vil vi i vores sproglige tilgang til børnene understøtte deres alsidige personlige og sociale udvikling, gennem respektfuld og positivt undersøgende sproglig stimulering.

Børnehaven er indrettet så børnene altid kan tage bøger frem og finde et sted alene eller sammen med andre børn eller en voksen, hvor de kan fordybe sig i bøgernes univers. På den måde bliver børnene introduceret til skriftsproget, symbolsproget og billedsproget. Bøgerne kan også give

anledning til spørgsmål og undren eller fjollerier og sjov. Vores litteratur i børnehaven indbefatter rim, remser, ABC-bøger, eventyr og tematiske bøger. Vi er opmærksomme på jævnligt at udskifte bøgerne, så de er attraktive og aktuelle, og vi tager fx på biblioteket og låner bøger med et specifikt emne, når vi skal indhente viden, der understøtter de forskellige projekter vi har i børnehaven.

I vores børnehave er vi opmærksomme på at tilbyde forskellige aktiviteter, der tilgodeser alle børn og at vi lytter til de enkelte børns interesser. Vi spørger børnene, hvad de er glade for eller ked af. Hvad de kunne tænke sig mere af osv. Vi bruger børnenes svar til at planlægge vores pædagogiske aktiviteter. Når vi fx udfører en kreativ aktivitet, tænker vi sproget ind som et fagligt "bagtæppe", så vi fortæller om metode og materialer og benævner farverne og spørger indtil

barnets følelse her og nu. Vi er opmærksomme på at følge børnenes spor og give dem medbestemmelse.

I børnehaven er alfabetet og talrækken ophængt synligt, så børnene altid kan se og lærer bogstaverne og tallene. Vi opfordrer børnene til aktivt selv at skrive deres navn på ting de har lavet, og skrive anden tekst, som de af egen interesse gerne vil skrive. Det kunne fx være et brev til bedste vennen eller til forældrene. Vi har også spil med tal, bogstaver og geometriske figurer, som børnene benytter sammen eller med deltagelse af voksne.

I Børnehaven RLS holder vi fællesmøder med fokus på fællesskabet. Vi øver børnene i at have fælles opmærksomhed rettet mod noget andet. Vi kan bruge fællesmødet til at tale om, hvem der er kommet, hvem der er fraværende og hvorfor. Vi lytter (i det omfang det kan lade sig gøre) til, hvad det enkelte barn har på hjertet. Vi bruger også fællesmøderne til at præsentere børnene for nye temaer og dermed udvider barnet sin viden ved at bygge videre på det allerede eksisterende vidensgrundlag. Det er med til at udvikle barnets ordforråd. Vi synger børnesanger, hvor vi bruger sproget melodisk og kropsligt, når vi laver fagter. Det er samtidig med til at skabe en hyggelig atmosfære. Vi er aktivt deltagende og opfordrer alle børn til at deltage, fortælle og lytte, da børn lærer bedst ved selv at være deltagende. Vi er bevidste om, at dette kan være minimalt ved fællesmøderne, men vi har denne viden og dette perspektiv med os, og forsøger at imødegå dette ved at sørge for, at fællesmøderne bliver så meningsfulde for den enkelte som muligt og at involvere så mange som muligt – og i hvert fald sikre, at deltagelse går på skift.

Sproget har også stor betydning for barnets muligheder for at deltage i børnefællesskabet, men er også en forudsætning for deltagelse i skolelivet, i demokratiske processer og i samfundet. Det pædagogiske personale støtter op om de

børneinitierede lege og hjælper de socialt eller sprogligt svage børn ind i legen.

Når det pædagogiske personale er positive rollemodeller i egen fremtoning, omgangstone og med respektfuld kommunikation, vil det have en efterlignelsesværdig effekt hos barnet, og dermed i fællesskabet. Vi er opmærksomme på vores kropssprog, toneleje, blikretning og det børnene derigennem lærer om os. Vi ved, at børn har brug for tætte relationer, for at kunne udvikle sig, så derfor er vi voksne tilgængelige og generøse med knus og kram.

I det sproglige læringsmiljø er dialogen helt central for os. Vi prioriterer dialoen med hinanden som kollegaer og ligeså den tætte kontakt og dialog med forældrene, og vi forsøger hele tiden at skabe rammerne for at dialogen og læringsmiljøet kan udvikles. Det er et pædagogisk ansvar at understøtte, at børnene udvikler deres egen stemme og at de vokser op og oplever, at have en stemme og at den er værd at lytte til.

Vi er desuden hele tiden optaget af, at vi voksne sætter ord på følelser, behov og handlinger. Det er med til at udvide børnenes ordforråd, og som pædagogiske personale bruger vi aktivt "at tænke højt". Vi er optaget af, at skabe et læringsmiljø, der er procesorienteret og mere fokuseret på resonans end på paratviden. Vi vil gerne appellere til refleksion og yderligere samtale.

Krop, sanser og bevægelse

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Børnene skal inviteres til at få mange forskellige kropslige erfaringer i et læringsmiljø, hvor bevægelsesglæde, kreativitet og leg er nøglebegreber, og hvor det pædagogiske personale motiverer børnene til at bevæge sig ved at vise glæde ved bevægelse og kropslig udfoldelse.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET "KROP, SANSER OG BEVÆGELSE"

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelser.*

Vores pædagogiske læringsmiljø i Børnehaven RLS er præget af såvel indendørs som udendørs muligheder for at få stimulerende erfaringer samt sansemættende oplevelser. Vi værdsætter vores fantastiske store udeareal, som ligger midt ude i naturen, der indbyder og involverer kropslig udfoldelse samt koordinering af mentale funktioner, der kobler opgave på bevægelse.

Udearealet giver indlysende gode muligheder for fysisk udfoldelse og børneinitieret leg, der udfordrer børnenes bevægelsesapparat, da størstedelen af børnehavens "legeplads" er naturen selv. I meget af børnehavens udeareal er der ikke en forudbestemt anvendelsesform; det er med til

at skærpe børnenes udvikling af fantasi og kreativitet, da de selv skal finde på, hvad de fx kan bruge gamle træspær til i deres leg. For nogen vil vores udeareal synes rodet og en sammenblanding af gammelt skrammel, men vi oplever det mest som et aktiv; børnene bliver mere skabende og opfindsomme i deres lege, når de selv skal finde anvendelsesformer af de materialer, som de har til rådighed. Vi oplever at børnene flytter rundt på brædder og kasser og bygger huler i små kroge rundt omkring på udearealet. Dette gør de dels for at skabe et rum for deres leg, men også for at afgrænse, hvortil legens kerne foregår.

I forhold til stimulering af den vestibulære sans hos barnet, der er afgørende i forhold til udvikling af balanceevnen og koordinering, har vi i fællesskab med skolen forskellige typer af gyngestativer. En stor redegynge, der indbyder til børnefællesskab, samt til at ligge ned mens man gynger. Derudover har vi flere gynger af gamle bildæk, hvor barnet kan gynges alene på egen gyngesæde eller to og to sammen eller gynges ved siden af hinanden samtidig. En del af børnene kan endnu ikke gynges selv, så det vil være de voksne, som skubber gyngerne i gang, men det kan også være de større børn fra børnehaven eller skolen, der skubber eller gynges de mindre børn. Når der gynges er der ofte meget lyd omkring aktiviteten, da mange børn og voksne naturligt bruger gyngens rytme til sang. Dette er med til at stimulere den sproglige udvikling.

På udearealet som børnehaven deler med skolen, er der opsat flere lege- og klatrestativer med forskellige sværhedsgrader afhængigt af barnets færdigheder og gå-på-mod. Børnene har gode muligheder for motoriske udfordringer i disse legestativer og vi voksne opfordrer og opmuntre børnene til at afprøve egne grænser. Vi løfter ikke børnene op, men vi vil gerne guide dem og allerhelst få andre børn til fysisk at vise, hvordan man fx kommer op i klatrestativet. Engang imellem må børn opgives at komme op, hvilket selvfølgelig kan være

meget frustrerende for barnet; men omvendt er det en stor sejer, når det endelig lykkes at mestre forhindringen.

Vi har tillige flere balancebaner, der udfordrer de fleste børns motorik og balanceevne. Vi oplever en stor glæde hos børnene ved at gå balancegang, og nogle gange går de afsted sammen med et andet barn eller en voksen i hånden.

På en skrånning er der opsat en bred og lang rutchebane, hvor flere børn kan rutche ved siden af hinanden samtidig. Det er igen med til at styrke fællesskabet, at flere børn ad gangen kan deltage i legen omkring rutchebanen.

Rundt på udearealet er der mange små grønne oaser, hvor beplantningen giver naturligt skygge og mere afgrænsede omgivelser, som børnene indtager til forskellige former for leg: både fysisk aktive lege, men også mere rolige lege, hvor børnene længe bliver i det samme område med deres leg og med dem de leger med.

Det pædagogiske personale gør børnene opmærksomme på de mere sansemæssige oplevelser, der er på udearealet. Børnene kan få oplevelsen af at mærke på sin krop at gå fra lys til skygge, fra varme til kølighed, afhængigt af om de er ude i solen eller i skygge under træerne. De kan sanse blade fra træer og buske danse skyggespil på jorden, og de kan måske høre bladene blafre i vinden.

Vi har opsat mange plantekasser tæt på børnehavens hus, hvor de voksne sørger for, sammen med børnene, hvert år at plante fx ærter, tomater, kartofler, krydderurter og blomster. Børnene er med til at passe "haverne", og her lærer de om, at planter skal have næring for at vokse, vand og sol. Det bliver formidlet fra den voksne, at der er en vis sammenlignelighed mellem planterne og barnet, der begge skal have næring for at vokse og trives.

I naturen rundt om os i børnehaven, er der mange forskellige typer af planter, der alle dufter forskelligt. Børnene får skærpet deres duftsanser, når de bevæger sig rundt mellem planterne og berører dem. Nogle gange tager vi fx forårgrene med indenfor for at følge, hvordan blomster og bladene springer ud, og så dufter det som regel også godt ...

I børnehaven har vi høns, katte og grise som vi dagligt skal passe, og som vi også aktivt kan bruge i forhold til at skærpe børnenes taktilsanser. Vi snakker med børnene om, hvor forskelligt det mærkes på kroppen, om de mærker på hønsenes fjer, grisenes ru pels eller kattenes meget bløde pels.

Børnene har fine betingelser for at lege med sand, vand og mudder. Vi har flere steder på grunden, hvor der ved kraftig regn opstår naturlige vandløb, som de fleste børn holder meget af at lege i og ved.

På udearealet har vi mange større og mindre træer, der indbyder til at klatre i. Det giver børnene en helt unik mulighed for at få erfaringer med deres kropslige kunnen og

at udvide deres evne til at navigere kroppen efter passende udfordringer, som der opstår når en gren man vil træde på er længere nede end man først havde perciperet. I træerne kan børnene udforske og eksperimentere med at bruge deres krop. I sensommeren er det et kæmpe hit at klatre op i frugttræerne og plukke æbler, pærer og blommer. Ikke alle børn kan klatre op til frugterne, men vi oplever at der er stor hjælpsomhed børnene imellem, så de børn der kan klatre op, plukker til de andre.

I Børnehaven RLS får børnene mulighed for at lege mere risikoorienteret lege, da vi tror på at de på den måde bedst for mulighed for at afprøve og mærke egen grænser og kropsligformåen.

I uderummet er de pædagogiske voksne hele tiden opmærksomme. Det betyder i praksis, at ved børnenes initierede lege observerer den voksne børnenes leg, dog uden at det opleves som eller tenderer til overvågning. Den voksne er i nærheden; er parat og tilgængelig for bl.a. at kunne udfordre en leg, der er gået i stå, tilbyde nye kropslige eller sansestimulerende muligheder. Intervenere hvis det er påkrævet og i det hele taget have blik for børnenes niveau af kropslighed, fornemmelse for egne og andres kropslige kunnen og hvorvidt nogen måtte have brug for støtte til sansemotorisk udvikling.

Det pædagogiske personale er aldrig bare "gårdvagter". De voksne indbyder selv til kropslig udfoldelse og aktiviteter ved synligt at være aktive. De voksne er optaget af at være rollemodeller for børnene, ved netop selv at bevæge sig og være kropsligt udadvendt.

Det pædagogiske personale arrangerer og organiserer kropslige aktiviteter udenfor og har blik for, at udelivet og børnehavens legepladsmiljø skal indbyde til bevægelse. De voksne inviterer med godt humør og positiv energi til

bevægelseslege. Ligeledes er de voksne ansvarlige for at være stemningsættende, hvilket vil præge selve udfoldelsen af aktiviteten og igen børnenes udbytte af bevægelseslegen og på sigt deres mulighed for glæde ved egen kropslig udfoldelse.

Uderummet er for os ligeledes at tage på ture til nye og andre steder, hvor børnene introduceres til nye bevægelseslege og udfordringer, hvilket skaber nye sansemæssig og kropslige oplevelser.

Vi tager på forskellige legepladser, der hver har forskellige sværhedsgrader og temaer. Vi tager til forskellige skove og naturområder året rundt og oplever naturens forandringer henover året. Børnene er aktive, når vi er i skoven, de graver i

skovbunden, de balancerer på træstubbe og finder på kreative løsninger for at komme op i træerne og de smager på skovens vilde spiselige planter. De graver i skovbunden og mærker på egen krop, og dufter og sanser hele skoven med deres krop. Vi tager til stranden, hvor vi leger og bader og mærker på sandet og muslingerne. I Børnehaven RLS værdsætter vi, at børnene får sansemæssige oplevelser, der stimulerer deres erfaringsdannelse med naturen, som en sanseberigende verden for krop og sjæl.

I vores børnehave er vi optaget af at tænke kroppen ind, som en naturlig del af et læringsforløb og på at motivere alle børn til at deltage. Vi er opmærksomme på at sikre, at alle børn bliver tilbudt deltagelse i alle slags bevægelsesaktiviteter og lege. Ligesom vi voksne er optaget af at følge det børnene selv finder på af kreative bevægelseslege.

I forhold til stimulering af sanserne, så er det pædagogiske personale optaget af at tildele de fire ydre sanser opmærksomhed (lugte, smage, høre og se), samt opmærksomhed på de tre indre motoriske sanser (taktile, vestibulære og muskulære). Vi sørger for at organisere aktiviteter og temaer, der udforsker sansernes verden og muligheder, og igen er vi optaget af, hvordan det pædagogiske læringsmiljø inddrager børnenes perspektiv i disse aktiviteter.

Børnene er flittige brugere af kridt, som de tegner med udenfor på fliserne. Kridtet anvendes bl.a. til at tegne lange og kreative baner med, som børnene bruger som bevægelsesbaner. De voksne tegner rundt om børnenes kroppe med kridt, hvilket er til stor morskab for børnene; vi kan være kreative i, hvordan børnene ligger i forhold til hinanden, når de tegnes. Et barn kan fx tegnes, så det ser ud som om, det kan bære andre børn på hovedet.

Vi har meterlangt papir på ruller, som vi lægger på gulvet og så lægger børnene sig på det og herefter kan de tegne omridset af hinandens kroppe. Dette kan følges op af samtaler om kroppen.

Som en mere finmotorisk aktivitet bruger vi en del tid på at tegne; også at tegne kroppen og ansigter. Børnene bruger hinanden som modeller; de ser sig selv i et spejl og skal tegne det de ser. Vi lader os inspirere af de store og udtryksfulde statuer, der er i statueparken ved Rudolph Tegnens Museum. Vi snakker meget med børnene om kroppens forskellige udtryk, signaler og former, og om, hvad kroppen kan bruges til og om hvordan man passer på kroppen.

I Børnehaven RLS er vi meget optaget af måltidet. Både den ernæringsmæssige side af et måltid, men ligeledes den mere psykologiske og pædagogiske måde, som vi er sammen omkring et måltid. Vi tilbyder børnene hver eneste dag et sundt og varieret måltid, der ser indbydende ud og dufter godt. Vi introducerer børnene til krydderiernes sansemæssige kraft. Vi udforsker variationer af smage og konsistens sammen med børnene og taler om det under måltidet. Det pædagogiske personale i børnehaven sikrer, at stemningen omkring et måltid først og fremmest er rart, behageligt, trygt og hyggeligt. I vores børnehave har vi mange værdier forbundet med måltidet, men under dette læreplanstema, er der fokus på, hvordan læringsmiljøet understøtter børnenes læring om sundhed, om at passe på kroppen, og herunder om mådehold samt fællesskab. Under måltidet hjælper vi hinanden, og børnene lærer fx selv at hælde og øse op og de lærer at smøre deres egen mad. De lærer at afstemme deres bevægelser til den ønskede handling, fx når de skal tage en kande med vand og hælde op i koppen, og når de skal smøre pålæg på et stykke brød. Vi lærer børnene om sult, tørst og om at mærke mæthed. Vi understøtter børnenes læringsmuligheder for at blive fortrolige med at bruge og mærke deres krop i forbindelse med måltidet.

Det pædagogiske personale er opmærksomme på at organisere og tilbyde børnene aktiviteter med såvel grov- som finmotorisk indhold. Hele tiden med målet for øje, at børnene skal opleve og udvikle krops- og bevægelsesglæde. For os er det centralt, at børnene oplever glæde ved at bruge kroppen. Dels lærer glade børn mere og dels er det af afgørende betydning for børnenes psykiske og fysiske trivsel, at det som er forbundet til kroppen og bevægelsesapparatet er positivt stemt. Det bliver også afgørende for børnenes evne til senere i livet at kunne agere kropsligt i forhold til omverdenen. I Børnehaven RLS er vi optaget af at formidle glæde, tryghed og positivitet under dette tema til børnene, da det er

medvirkende til at børnene kan lære at mestre egen krop, egne kropslige og sanselige indtryk og udtryk.

Noget helt centralt for menneskers trivsel er ens evne til at kunne mærke og finde ro i egen krop. Dette giver vi børnene mulighed for at træne, da vi indenfor skaber miljøer, hvor der er tid til ro og eftertanke og til at mærke efter, og ligeså miljøer, der indbyder til mere stille lege og fordybelse. Udenfor finder børnene selv frem til de naturlige rum, hvor de oplever ro og stilhed. Men det kan sagtens være en mere spontant opståede situation, hvor et barn eller flere får hjælp af en voksen til at komme ned i tempo ved fx at få tæpper med ud på legepladsen, ligge og have tæt fysisk kontakt med en voksen, mens der læses en bog og samtales herom eller noget andet.

I Børnehaven RLS har vi årligt et mindfulness og sansemotorisk forløb, hvor børn og voksne mere intensivt har fokus på krop, sanser og bevægelse. Børnene bliver i mindre aldersopdelte grupper guidet igennem aktiviteter, der understøtter børnenes læring i forhold til teamet.

Vi ønsker løbende at inddrage børnenes perspektiver. Som pædagogiske personale har vi en udvidet opmærksomhed på, hvad barnet kommunikerer med sin krop. Det kan være kropsligt via gestikulationer eller mangel på samme. Vi prioriterer at give børnene mulighed for at signalere – også med deres kroppe, hvad der er relevant og betydningsfuldt for dem.

Vi tilstræber hele tiden at inddrage børnenes perspektiver i vores planlægning af aktiviteter og individuelle handlinger. Vi taler løbende med børnene om, hvad de godt kan lide og hvad de ikke kan i forhold til det at erfare verden kropsligt og sansemæssigt omkring dem. Vi er optaget af at lære børnene om deres kropslige grænser. At støtte dem i at sige til og fra, at evne at turde sige tydeligt fra, hvis nogen kommer for tæt

på dem rent fysisk eller at evne at få sagt til, hvis barnet savner et kram eller kropslig kontakt; altså at være fysisk tæt på nogen.

Vi understøtter i dagligdagen at børnene får et udviklet sprog for deres krop og dens funktioner. Vores udgangspunkt er at vi ønsker at spejle børnene positivt i deres nysgerrighed og spørgsmål, for derigennem at støtte en glæde og stolthed ved egen krop og sanselige oplevelser.

Natur, udeliv og science

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også et grundlag for at arbejde med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.

Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET "NATUR, UDELIV OG SCIENCE"

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af bæredygtig udvikling.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.*

I Børnehaven RLS inddrager vi med den største selvfølgelighed naturen i den pædagogiske praksis, da det er vigtigt for barnets udvikling, selvforståelse og omverdenen. For os er det vigtigt, at være i kontakt med naturen og på sigt lære om dens muligheder og begrænsninger. At børnene udvikler en forståelse for, hvordan vi dels bruger naturen og nyder at være i den, men samtidig også, hvordan vi passer på naturen. I Børnehaven RLS forstår vi en naturoplevelse, som et sanseligt og kropsligt samspil med omverdenen.

I Børnehaven RLS skaber vi forskellige læringsmiljøer, der understøtter barnets læring i forhold til natur, udeliv og science. Vi tilrettelægger den pædagogiske praksis, så den stimulerer og pirrer børnenes nysgerrighed og lyst til at eksperimentere indenfor det naturfaglige område.

En del af vores læringsmiljø er, at vi er ude i alt slags vejr året rundt. Dels for at lære at kunne begå sig udenfor uafhængigt af vejret, men også så børnene fornemmer naturens kredsløb og sanser den på forskellige måder. Vi er ude i regn og torden og stiller os i læ, hvis det også lyner. Vi laver snemænd og -huler om vinteren, når der er kommet sne. Børnene leger med regnvand og laver de herligste mudderkager, der bliver "solgt" fra deres legebutikker og restauranter. Vi plasker og sprøjter med vand på de varmeste sommerdage for at blive afkølet og vi plukker de fine blomster, der kommer frem om foråret. Helt enkelt for at få muligheden for at kunne sanse naturen omkring os året rundt.

Vi vil opsætte en regnvandsmåler, så børnene kan følge med i, hvor meget nedbør der er faldet. Det kan afstedkomme samtaler om regn og vejr, og forskellige former for nedbør, samt introducere forskellige måleenheder for børnene.

Vi snakker med børnene om vinden; blæser det kraftigt eller lidt, er vinden kold eller varm, og hvilken retning kommer vinden fra? Det kan afstedkomme snakke om verdenshjørnerne, hvilket igen kan lede snakken videre på dagens gang og solens vandring fra øst til vest. Med en opsat kikkert indenfor i børnehaven, følger vi bevægelserne i landskabet rundt om børnehaven. Mod vest kan vi lige ane Roskilde Fjord og mod øst kan vi se Kirkerup Kirke. Vi følger fugle på træk og ser, om de sætter sig på en mark tæt på. Til fællesmøder i børnehaven synger vi sange, der understøtter årstiden, fx børnesangen "Blæsten kan man ikke få at se...". Vi ser hvordan landmanden årstidsbestemt arbejder på markerne rundt om børnehaven, når han pløjer jorden, sår og høster afgrøderne.

Vi tænder ugentligt bål og børnene er meget deltagende i at opbygge bålet, tænde det og efterfølgende vedligeholde bålet med mere brænde. Vi kan sætte en gryde vand over og brygge te eller varm saft. Vi kan bage fladbrød eller riste skumfidusser eller bare nøjes med at nyde varmen og kigge på gløderne i ilden. Mange af børnene holder af at sidde og snitte med knive imens der er liv i bålet. I perioder tilbereder vi måltider på bålet, og også her er børnene med i processerne. Vores læringsmiljø er funderet i, at vi er proces- og deltagerorienteret og at børnene skal være med, sammen med de voksne; vi tror på, at alle har noget at bidrage med til fællesskabet.

På udearealet har vi en hel del plantekasser, som skolebørn fremstillede til os, som en del af et undervisningsforløb. I nogle af plantekasserne har vi blomster, andre er der grøntsager, bær og krydderurter. Børnene er med til at klargøre plantekasserne, når der skal fjernes ukrudt og ligeså er de med til, at forspire plantefrøene og grave dem ned i plantekasserne senere på foråret. I løbet af sommeren plukker vi fx jordbær og ærter, vi henter timian og citronmelisse til måltidet, der tilberedes og om efteråret graver vi kartofler op. Det pædagogiske læringsmiljø skal indbyde til hyggeligt samvær mellem børn og voksne, også selvom det kan være et hårdt og slidsomt arbejde, at vedligeholde plantekasserne. Det pædagogiske personale er opmuntrende overfor børnenes deltagelse i arbejdet lige fra såning, luning, vanding og høstningen af grøntsager og bær. På denne måde får børnene konkrete erfaringer med naturen og dens cyklus, samt et kendskab til, hvor maden kommer fra. Helt klassisk en erfaring med fra jord til bord. Vi har et ønske om, at børnenes erfaringer med udeliv og naturen skal være præget af lyst, fordybelse, deltagelse og samvær med andre om naturoplevelser.

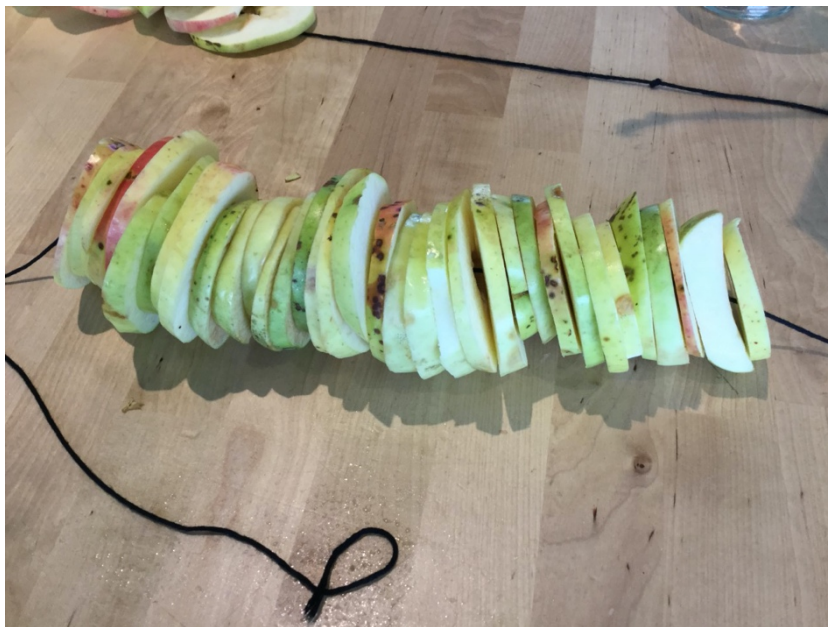
Vi ønsker at skabe rammerne for, at børnene i højere grad bliver miljøbevidste ved bl.a. at affaldssortere. Vi samler affald på ture vi er på og laver fx en "skrammel udstilling" af affald fundet på stranden. I børnehaven er vi opmærksomme på de materialer vi stiller til rådighed for børnene. De har hver en tegnebog, fremfor løse papirark, der kun blev tegnet lidt på. Vi genbruger så meget vi kan og sparer på vandet og slukker lyset i loftet, når der ikke er behov. Vi har en fast aftale med den lokale brugsforening, om at aftage overskudende frugt og grønt, som vi kan fodre vores dyr

med. Men børnene oplever, at vi også bruger disse råvarer i måltider i børnehaven, da vi viser dem, at selvom et jordbær i en bakke er dårligt, kan vi sagtens spise resten og fx koge grød af bærrerne.

Vi udvider læringsrummene i dette tema til også at inkludere ture og oplevelser med skov, strand, marker og enge. Vi taler med børnene om omgivelserne og hvad vi ser og mærker og sanser. Vi lader børnene gå på opdagelse og vi lader dem styre; pædagogen skal give slip på rollen som eksperten, der underviser og belærer. Vi voksne skal derimod søge at gribe børnenes ideer og gå på opdagelse sammen med dem, undersøge og eksperimentere og derved lade børnene erfare. I

vores børnehave vægter vi at lære på en legende måde, hvor barnet har indflydelse på egen proces. Og ved at vi lader børnene selv gå foran, er vi samtidig ekstra opmærksomme på de børn, der ikke deltager aktivt. Vi søger intenst at inspirere og gøre børnene nysgerrige i forhold til naturen og den mere eksperimentelle tilgang til livet omkring dem. I Børnehaven RLS skal alle have mulighed for at opleve naturens magi og fantastiske rum. Børnene skal have mulighed for at gå på opdagelse i naturen og mulighed for at begribe og erfare verden omkring dem med fælles opmærksomhed og støtte fra en voksen, der også har en nysgerrig og udforskende tilgang til natur og naturelementer.

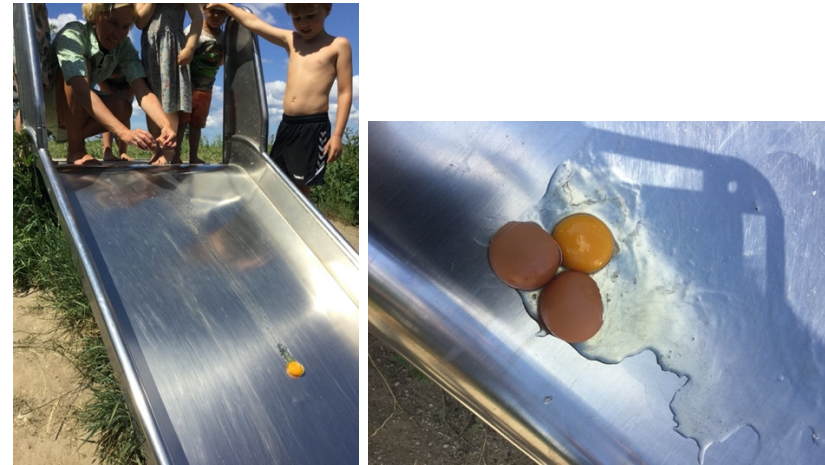
I Børnehaven RLS arbejder vi desuden med at bibringe børnene en matematisk for forståelse. Det gør vi bl.a. ved at tælle og kategorisere, det vi finder og oplever i naturen. Og vi vejer og afmåler mængder når vi tilbereder mad, fx når der skal laves dej til bollerne, vi skal spise om eftermiddagen.

Vi voksne viser børnene, at vi tror på at de kan. Selv det at få skiftet en ble midt ude i naturen, alt imens det regner og sner, kan lade sig gøre, når de voksne også tror på det og skaber en anerkendende og tillidsfuld stemning mellem barn og voksen.

I Børnehaven RLS har vi valgt at have forskellige dyr; høns, grise og katte, da vi tror på, at når børnene inkluderes i pasning og pleje af børnehavens dyr, giver det børnene en indsigt i dyrenes liv og adfærd og natur, men også en indsigt i, hvad det kræver af os mennesker, hvis dyrene skal have ordentlige forhold. Børnene skal lære, at dyr er levende væsener, som kan komme til skade. De skal lære, at dyr ikke bare er legetøj. Det vigtigste dyr kan give, er en sanselig og praktisk oplevelse og læring, som er svær at skabe på anden vis. Dyr er en meget livsnær og konkret måde for børnene at forstå verden på. For os er det vigtig, at børnene lærer at omgås dyrene og efterhånden at aflæse deres adfærd. Det er en viden, som delvist kan overføres til forholdet mellem mennesker og dermed styrke børnenes evne til at danne relationer. Indirekte kan arbejdet med dyr give anledning til en masse spændende samtaler. Når dyrene parrer sig, bliver syge eller dør, er det oplagt at tage en snak om forplantning, liv og død. Vi har valgt at de grise vi har i børnehaven, er grise som slagtes og spises og ud af det opstår samtaler om etik og dyrevelfærd. Ofte kan dyrets tilstedeværelse i sig selv skabe en

åbning for dialog mellem børn og voksne, når dyret er i fokus og fungerer som 'det fælles tredje'.

For os er naturen et fantastisk rum, der skaber udfoldelsesmuligheder for alle, både dem som har brug for ro til fordybelse, men også dem som har brug for at være fysisk aktive. I Børnehaven RLS forstår vi naturen som et oplevelsesrum, men også som et legerum og ikke mindst som et eksperimentarium. Vi tager til fjorden for at afprøve de skibe, som børnene har fremstillet af forskellige materialer. Vi undersøger hvilket materiale, der er mest sødygtig og dermed i længst tid kan flyde på vandet. Vi sender flaskeposter afsted i pålandsvind og erfarer, at de driver i land igen. Kan man stege spejlæg på en solskinsvarm rutchebane? Vi afprøver det sammen med børnene og må konstatere, at det ikke bliver det samme som på en stegepande. Vores læringsmiljø under dette tema er helt grundlæggende funderet i, at vi forstår os selv – børn og voksne, som eksperimenterende og udforskende væsener, som sammen søger ny viden, om naturen og naturfænomener og om videnskabelige landvindinger.

Kultur, æstetik og fællesskab

Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden. I Børnehaven RLS søger vi derfor at skabe et læringsmiljø, der formidler glæde ved æstetiske oplevelser og skabende praksis.

PÆDAGOGISKE MÅL FOR LÆREPLANSTEMAET "KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB"

- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.*
- *Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.*

For os handler kultur om dannelse, baggrund, identitet, historie, normer og sædvaner. Kultur er selvforståelse og kommer eksempelvis til udtryk i børnenes forståelse af særligt rollelege. Fx det at lege familielege kan give anledning til konflikter, da børnenes forståelse af en familie kan variere. Det er en pædagogisk opgave at udvide børnenes forståelse og viden om forskellige familiekonstellationer. Vi voksne skal være nysgerrige og ikke dømmende sammen med børnene og vi skal stille åbne spørgsmål, for at åbne for børnenes egen refleksion, udvide deres horisont og egen nysgerrighed.

En af måderne at hylde og fremhæve værdien af mangfoldighed i vores pædagogiske læringsmiljø er ved at vi prioriterer kulturmøder i børnehaven. Vi ønsker at fremme

kulturmøderne på tværs af børnehaven og skolen, og prioriterer de formelle og mere uformelle kultur-møder, der opstår og er blandt børn og voksne.

Børnehaven har sin egen kultur, som særligt kommer til udtryk under vores fællesmøder og måltiderne. Såvel som vi ønsker at udfordre og stimulere børnenes kendskab til andre kulturer, så værdsætter vi ligeledes i vores læringsmiljø de genkendelige elementer, der finder sted under fx et fællesmøde i børnehaven. De genkendelige rutiner, der danner en bestemt kultur giver også forudsigelighed og skaber tryghed for børnene.

I Børnehaven RLS har vi et dannelsessyn, der ønsker at børnene bliver skabende mennesker. At de formår at omdanne ydre indtryk til indre udtryk, og at de vokser op og får tilegnet sig et sprog, som de kan benytte, for at kunne udtrykke indre oplevelser og fornemmelser. Ligeså at børnene på sigt formår at kunne forholde sig kritisk og konstruktiv til undertrykkende magtsituationer. Den pædagogiske vej dertil er ved at tilbyde børnene et rigt, mangfoldigt og stimulerende læringsmiljø, hvor alle former for kunstneriske udtryksformer præsenteres og værdsættes. I Børnehaven RLS værdsætter vi alle udtryksformer og vi er opmærksomme på at skabe rammerne for, at barnet kan indgå i æstetiske læreprocesser af forskellig art.

Vi er optaget af børnenes iderigdom og kreativitet, og på det mangfoldige perspektiv de har på elementerne i dette læreplanstema. Læringsmiljøet i vores børnehave skal pædagogisk og æstetisk understøtte børnenes egne initiativer til kultur og fællesskaber.

Vi tilbyder børnene alsidige kulturelle indtryk herunder musik, oplevelser med teater, billedkunst og bevægelse. Vi tager fx til børnekoncerter om sommeren i Folkeparken. Vi oplever skolebørnenes tre årlige teaterforestillinger. Vi har flere årlige

kreative og kunstprojekter med forskellige temaer. Der har fx været et fællesprojekt med skolen om "modsetninger", hvor vi i børnehaven valgte at have fokus på ægte og uægte, hvilket vi udfoldede på mange forskellige måder. Bl.a. malede vi på ægte blade og hang dem ud i træerne. Vi lavede uægte fugle og satte dem fast i træerne på udearealet. Vi fremstillede spisetræstammer og sammenlignede med ægte træstammer.

Under et andet projekt skulle børnene fremstille et selvportræt på et stort lærred. De øvede sig først på papir. De tegnede deres eget ansigt ved at kigge i et spejl og de tegnede hinandens ansigter. Vi lærte børnene om grundfarverne og om, hvordan de kunne blande grundfarver til nye farver. Afslutningsvis til dette projekt valgte vi med børnene at udstille deres flotte og farverige portrætter og inviterede familierne til højtidlig fernisering.

I Børnehaven RLS sætter vi de pædagogiske rammer for at børnene har mulighed for at indgå i æstetiske læreprocesser. Vi tilbyder børnene, at der er redskaber og materialer til rådighed, således at børnene får reel mulighed for fordybelse i skabende aktiviteter.

I vores læringsmiljø i Børnehaven RLS værdsætter vi fællesskabet og fremhæver betydningen af dette overfor børnene, familierne, hinanden og andre, som kommer i vores børnehave. En af vores fornemmeste opgaver i børnehaven er at hjælpe det enkelte barn (og familie) ind i et godt fællesskab. Primært handler det om at skabe mindre legefællesskaber for børnene, hvor barnet føler sig tryk og kan udvikle sin deltagelseskompetence. Dernæst at hjælpe barnet med at udvide disse fællesskaber til også at kunne være interessefællesskaber.

Vi er optaget af at give børnene konfliktløsningsredskaber og medbestemmelse. Vi taler med børnene om deres oplevelser og erfaringer i børnehaven. Hvad må man, hvad vil de gerne

man måtte og kan det lade sig gøre? Hvorfor kan det evt. ikke lade sig gøre osv.

Fællesskabet i Børnehaven RLS er defineret af den kultur vi har i børnehaven og med hinanden, børn og voksne. Fx er det vigtig for os, at man siger goddag og farvel til hinanden. At man ikke afbryder hinanden, men venter på tur. At vi passer godt på hinanden og vores omgivelser og at vi hjælper hinanden og drager omsorg for hinanden.

Fællesmøderne i børnehaven er en af de eneste tidspunkter på dagen, hvor alle er samlet. Det er her vi får indblik i hinanden og vi kan udforske og undersøge fællesskabet. Vi italesætter børnenes liv udenfor børnehaven for at gøre afstanden mellem børnehaven og hjemmet mindre. Fællesmøderne er også der, hvor vi i det store fællesskab kan være nysgerrige på hinanden og spørge ind til hinanden i ønsket om at anspore nysgerrighed og interesse for verden omkring dem.

Inddragelse af forældrebestyrelsen

Forældrebestyrelsen i børnehaven er aktivt blevet inddraget i processen i udarbejdelsen af denne pædagogiske læreplan. Forældrebestyrelsen har haft mulighed for at komme med input og forslag til selve indholdet i den pædagogiske læreplan. I processen har der været mange konstruktive diskussioner om børnehavens værdier, barne- og læringssyn, og meningsudvekslinger om det pædagogiske indhold i børnehavens daglige praksis og stadig udvikling af børnehaven.

Ligeså vil forældrebestyrelsen blive inddraget i evalueringen og opfølgningen af den pædagogiske læreplan, når dette skal ske.

